

Handel, indsamling, oplagring og omladning

GMP+ B 3

Version DN: 1. januar 2022

GMP+ Feed Certification scheme

Dokumentets historik

Revisionsnr. / Dato for godkendelse	Ændring	Vedr.	Dato for endelig implementering
0.0 / 09-2010	Tidligere versioner kan findes i Historik		01-01-2011
0.1 / 09-2010			01-07-2011
0.1 / 09-2011			01-01-2012
0.1 / 09-2011			01-01-2013
0.2 / 11-2012			01-03-2013
1.0 / 06-2014	Redaktionelle ændringer: Alle redaktionelle ændringer er samlet i et factsheet	Hele dokumentet	01-01-2015
	Kapitel 2 er blevet opdateret. Det skal fremhæves, at GMP+ FSA kræver, at der implementeres et styringssystem med det formål at sikre fodersikkerheden som defineret i gældende lovgivning og GMP+ FSA standarder.	2	01-01-2015
	Kravene til underretning af kunder om kontamineret foder samt underretning inden for rammerne af EWS er blevet opdateret.	5.5	01-01-2015
	Kravene til specificering af status for det foderprodukt eller den foderydelse, der skal indkøbes, er blevet opdateret.	7.1.2.1	01-10-2015
	En del af afsnit 7.3.1 og hele afsnit 7.3.2 er blevet slettet og erstattet med henvisninger til GMP+ B4.	7.3.1 7.3.2	01-01-2018
1.1 / 05-2015	Redaktionelle ændringer	Hele dokumentet	01-06-2015
2.0 / 11-2015	Redaktionelle ændringer i overensstemmelse med B1 og B2 dateret 1-6-2015	Hele dokumentet	Med tilbagevirkende kraft 01-06-2015
	Kravene til specificering af status for det foderprodukt eller den tjenesteydelse, der skal indkøbes, er blevet ændret.	7.1.2.1	01-04-2016
	FSP-listen gælder ikke for foder til ikke-fødevareproducerende dyr.	6.3.1	01-04-2016
	Henvisninger til GMP+ B4.1, B4.2, B4.4. og B4.5 er blevet slettet, da disse standarder blev afskaffet pr. 31-12-2015.	7.3.3	01-04-2016
3.0 / 05-2018	Udtrykket "GMP+ certificeret foder" udskiftet med "GMP+ sikret foder"	Hele dokumentet	01.07.2018
	Henvisning til GMP+ BA7 <i>Specifikke krav til biprodukter fra olie- og fedtindustrien</i> tilføjet	6.3.1	01-07-2019
	Tilføjelse af link til GMP+ B11 <i>Protokol til GMP+ registrering af laboratorier</i>	6.7	01-07-2019
	Krav til intern transport tilføjet	7.3.1	01-07-2019

Revisionsnr. / Dato for godkendelse	Ændring	Vedr.	Dato for endelig implementering
4.0 / 10-2021	Kravene til forebyggelse af (kryds-)kontaminering er blevet ændret som følge af opdateringen af GMP+ BA2 <i>Kontrol af restkoncentrationer og homogenitet af kritiske fodertilsætningsstoffer og veterinærlægemidler</i>	5.2.4	01-01-2023
	Listen med oplysninger, der skal registreres, er blevet udvidet som følge af opdateringen af GMP+ BA2 <i>Kontrol af restkoncentrationer og homogenitet af kritiske fodertilsætningsstoffer og veterinærlægemidler</i>	5.4.1	01-01-2023

Redaktionel bemærkning:

Alle ændringer i denne udgave af dokumentet er gjort synlige. Ny og gammel tekst er angivet som følger:

- Ny tekst
- ~~Gammel tekst~~

Deltageren skal implementere ændringerne senest pr. den dato, der er angivet for endelig implementering.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1	INTRODUKTION	6
1.1	GENERELT	6
1.2	STRUKTUREN I GMP+ FEED CERTIFICATION SCHEME.....	6
1.3	STANDARDENS ANVENDELSESOMRÅDER	7
1.4	STRUKTUREN I DENNE STANDARD.....	10
1.5	FRITAGELSE FOR KRAV.....	11
2	FORMÅLET MED ET SYSTEM TIL STYRING AF FODERSIKKERHEDEN (FEED SAFETY MANAGEMENT SYSTEM).....	13
3	TERMER OG DEFINITIONER.....	13
4	FEED SAFETY MANAGEMENT SYSTEM	14
4.1	LEDELSENS ANSVAR	14
4.2	PERSON ANSVARLIG FOR KVALITET.....	14
4.3	KRAV TIL FEED SAFETY MANAGEMENT SYSTEMET	15
4.4	DOKUMENTATION OG REGISTRERING.....	17
4.4.1	<i>Dokumentation og kvalitetshåndbog.....</i>	<i>17</i>
4.4.2	<i>Administration af dokumentation og data.....</i>	<i>17</i>
5	FORUDSÆTNINGSPROGRAM.....	19
5.1	MEDARBEJDERE	19
5.1.1	<i>Generelt.....</i>	<i>19</i>
5.1.2	<i>Kompetence og uddannelse .....</i>	<i>20</i>
5.2	INFRASTRUKTUR	21
5.2.1	<i>Miljø .....</i>	<i>21</i>
5.2.2	<i>Produktionsområder og -udstyr.....</i>	<i>21</i>
5.2.2.1	<i>Generelt .....</i>	<i>21</i>
5.2.2.2	<i>Produktionsområder for modtagelse, på- og aflæsning .....</i>	<i>22</i>
5.2.2.3	<i>Produktionsområder, som anvendes til oplagring .....</i>	<i>23</i>
5.2.2.4	<i>Udstyr .....</i>	<i>23</i>
5.2.3	<i>Adgangskontrol.....</i>	<i>24</i>
5.2.4	<i>Forebyggelse af (kryds-)kantaminering Andre krav.....</i>	<i>24</i>
5.3	VEDLIGEHOLDELSE OG HYGIEJNE	25
5.3.1	<i>Vedligeholdelse.....</i>	<i>25</i>
5.3.2	<i>Vedligeholdelse af måleudstyr.....</i>	<i>26</i>
5.3.3	<i>Rengøring.....</i>	<i>26</i>
5.3.4	<i>Forebyggelse og bekæmpelse af skadedyr.....</i>	<i>27</i>
5.3.5	<i>Affaldsstyring.....</i>	<i>28</i>
5.3.6	<i>Glas og skrøbelige materialer.....</i>	<i>28</i>
5.4	IDENTIFIKATION OG SPORBARHED/PRØVEUDTAGNING.....	28
5.4.1	<i>Identifikation og sporbarhed.....</i>	<i>28</i>
5.4.2	<i>Prøveudtagning.....</i>	<i>29</i>
5.5	EWS OG RECALL (TILBAGEKALDELSE)	30
6	HACCP.....	32
6.1	PLANLÆGNING AF REALISERINGEN AF ET SIKKERT FODER	32
6.2	HACCP-TEAM	32
6.3	BESKRIVELSE AF PRODUKTER OG PROCESSER	33
6.3.1	<i>Fastsættelse af krav .....</i>	<i>33</i>
6.3.2	<i>Specifikation af foder.....</i>	<i>34</i>
6.3.3	<i>Beskrivelse af processen.....</i>	<i>35</i>

6.4	RISIKOANALYSE	36
6.4.1	<i>Identifikation af risici</i>	36
6.4.2	<i>Risikovurdering</i>	36
6.5	FASTLÆGGELSE AF KONTROLFORANSTALTNINGER OG KKP'ER (KRITISKE KONTROLPUNKTER)	37
6.5.1	<i>Fastlæggelse af specifikke kontrolforanstaltninger</i>	37
6.5.2	<i>Bestemmelse af kritiske kontrolpunkter (KKP'er)</i>	37
6.6	FASTLÆGGELSE AF STANDARDER	37
6.7	KONTROL	37
6.8	KORRIGERENDE HANDLINGER	38
6.9	VALIDERING OG VERIFIKATION.....	39
6.9.1	<i>Validering</i>	39
6.9.2	<i>Verifikation</i>	39
7	STYRING AF DRIFTSAKTIVITETER	41
7.1	HANDEL MED FODER.....	41
7.1.1	<i>Generelt</i>	41
7.1.2	<i>Indkøb</i>	41
7.1.2.1	<i>Generelt</i>	41
7.1.2.2	<i>Indkøb inden for rammerne af indsamling</i>	43
7.1.3	<i>Vurdering af leverandører</i>	43
7.1.3.1	<i>Generelt</i>	43
7.1.4	<i>Verifikation af det indkøbte produkt</i>	43
7.1.5	<i>Ikke-standardprodukter</i>	44
7.1.6	<i>Salg og kontrakter</i>	44
7.1.7	<i>Mærkning og levering</i>	45
7.2	OPLAGRING.....	45
7.2.1	<i>Generelt</i>	45
7.2.2	<i>Verifikation af indgående produkter ("indgangstjek")</i>	46
7.2.3	<i>Oplagring og omladning</i>	46
7.2.4	<i>Rensning/sining/filtrering</i>	48
7.2.5	<i>Tørring og ventilation</i>	48
7.2.6	<i>Andre aktiviteter</i>	49
7.2.7	<i>Ikke-standardfoder</i>	50
7.2.8	<i>Oplagring som en tjenesteydelse for tredjemand</i>	51
7.3	TRANSPORT	52
7.3.1	<i>Generelt</i>	52
7.3.2	<i>Egen vejtransport</i>	53
7.3.3	<i>Vejtransport udført af en underleverandør</i>	53
7.3.4	<i>Transport ad indenlandske vandveje, transport ad søvej og med tog</i>	54
7.3.5	<i>Transport, som tredjemand har ansvaret for</i>	55
8	VERIFIKATION OG FORBEDRINGER	56
8.1	KLAGER.....	56
8.2	INTERN AUDIT.....	56
8.3	VURDERING AF LEDELSESYSTEMET OG FORBEDRINGER.....	57
BILAG 1:	BRÆNDSLER	58

1 INTRODUKTION

1.1 Generelt

GMP+ Feed Certification scheme blev udviklet og iværksat i 1992 af den hollandske foderindustri som svar på forskellige mere eller mindre alvorlige tilfælde af forurening af fodermidler. Selvom den startede med at være en national ordning, har den nu udviklet sig til en international ordning, som administreres af GMP+ International i samarbejde med forskellige internationale interessenter.

Skønt GMP+ Feed Certification scheme blev skabt ud fra et perspektiv om fodersikkerhed, blev den første standard omhandlende foderansvarlighed dog udgivet i 2013. Til dette formål blev der udviklet to moduler: GMP+ Feed Safety Assurance (indeholdende krav til fodersikkerhed) og GMP+ Feed Responsibility Assurance (indeholdende krav til foderansvarlighed).

GMP+ Feed Safety Assurance er et komplet modul med standarder, som skal sikre fodersikkerheden i alle led af foderkæden. Påviselig sikring af fodersikkerheden giver i mange lande og på mange markeder "licens til at sælge", og deltagelse i GMP+ FSA module kan på en fortrinlig måde gøre dette nemmere. På grundlag af behovene i praksis er mange komponenter blevet integreret i GMP+ FSA standarderne såsom krav om et feed safety management system (system til styring af fodersikkerheden), anvendelsen af HACCP-principper, sporbarhed, kontrol, forudsætningsprogrammer, fokus på foderkæden og Early Warning System.

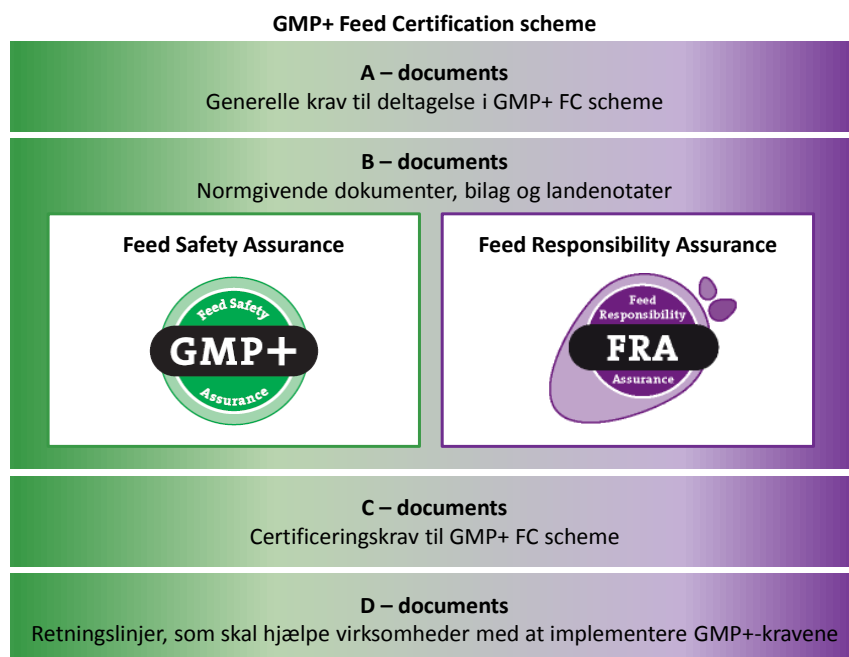
Med udviklingen af GMP+ Feed Responsibility Assurance module reagerer GMP+ International på anmodninger fra GMP+ deltagerne. Fodersektoren konfronteres med anmodninger om at arbejde mere ansvarligt. Dette omfatter f.eks. indkøb af soja og fiskemel, der produceres og afsættes med respekt for mennesker, dyr og miljø. En virksomhed kan blive certificeret i henhold til GMP+ Feed Responsibility Assurance og på den måde vise, at virksomheden producerer og afsætter sine varer på en ansvarlig måde. GMP+ International gør det nemmere via uafhængig certificering at opfylde markedets krav.

Sammen med GMP+ partnerne stiller GMP+ International på en gennemsigtig måde klare krav i Feed Certification scheme. Certificeringsorganer kan uafhængigt gennemføre GMP+ certificering.

GMP+ International støtter GMP+ deltagerne med brugbare og praktiske oplysninger i form af en række vejledende dokumenter, databaser, nyhedsbreve, Svar&Spørgsmål-lister og seminarer.

1.2 Strukturen i GMP+ Feed Certification scheme

Dokumenterne i GMP+ Feed Certification scheme er underopdelt i en række serier. Den næste side viser et skematisk overblik over indholdet i GMP+ Feed Certification scheme:

Alle disse dokumenter findes på GMP+ Internationals websted (www.gmpplus.org).

Dette dokument kaldes GMP+ B3 *Handel, indsamling, oplagring og omladning* og er en del af GMP+ FSA module.

1.3 Standardens anvendelsesområder

Denne standard indeholder kravene til et feed safety management system til kvalitetssikring af:

1. Handel med foder. Dette omfatter handel med alle typer af foder (foderblandinger, forblandinger, fodertilsætningsstoffer og fodermidler) og varierer fra internationalt orienteret handel med f.eks. fodermidler eller fodertilsætningsstoffer til handel med råfoder og andet enkeltstående foder (som normalt leveres til husdyravlere).

Vejledning:

Hvis forhandleren også fysisk modtager og oplagrer foder, skal han være certificeret til at udføre disse aktiviteter. Se punkt 2 nedenfor. Oplagring og omladning af foder

2. Oplagring og omladning af foder. Aktiviteter, der normalt udføres af oplagrings- og omladningsvirksomheder, kan certificeres inden for dette anvendelsesområde. Dette omfatter (grundlæggende) aktiviteter såsom modtagelse, rensning/rengøring, tørring, den faktiske oplagring, ventilation og levering. Specifikke krav til disse trin beskrives i en række særskilte afsnit. Oplagrings- og omladningsvirksomheder udfører undertiden andre aktiviteter inden for rammerne af "god oplagringspraksis". Disse aktiviteter skal naturligvis styres på grundlag af HACCP-principperne. Der anvendes ikke mange særskilte afsnit til at beskrive dette, men et enkelt afsnit med krav.

Vejledning:

Et vigtigt spørgsmål er, hvilke aktiviteter der er omfattet af anvendelsesområdet "Oplagring og omladning af foder". Inden for GMP+ ordningen forholder det sig sådan, at ud over de "grundlæggende aktiviteter", som er specificeret ovenfor, omfatter anvendelsesområdet "oplagring og omladning" også de aktiviteter, der vedrører de nedenfor angivne processer:

- Konservering og ensilering/syrning, så holdbarheden forlænges
- Hakning af råfoder
- Emballering af råfoder i baller
- Knusning eller knækning af korn, frø eller bælgfrugter, herunder eventuel efterfølgende emballering af disse produkter
- Afskalning
- Tilsætning af vand til f.eks. melasse under oplagring.
- Blanding af to ligeværdige fodermidler med henblik på standardisering eller for at øge batchens størrelse. (Bemærk: Blanding af uønskede stoffer med henblik på fortynding er forbudt)
- Læsning af foder i store mængder (såsom læsning af sækkegods i bulkvogn eller lastrum), fyldning af tønder/IBC-beholdere, omlæsning af foder fra IBC-beholdere til lastrum etc.

a

Følgende aktiviteter er ikke omfattet af anvendelsesområdet oplagring og omladning:

- Blanding af fodermidler og/eller fodertilæsningsstoffer til f.eks. foderblandinger eller forblandinger (såsom blanding af fedtstoffer).
- Produktion af et fodermiddel som et biprodukt af fødevarerproduktion.

Disse aktiviteter betegnes som produktion. Dette område falder ind under andre GMP+ standarder.

Vejledning:

I denne standard gøres der ofte brug af ordet "oplagring". Dette skal forstås som "opbevaring og omladning", hvor dette er relevant.

Indsamling eller indsamlingsfunktionen kan beskrives som indkøb, oplagring eller videresalg af især vegetabiliske primærprodukter såsom korn, oliefrø, afgrøder eller bælgfrugter indeholdende protein samt knold- og rodfrugter. En indsamler indkøber (som regel) direkte fra avlerne. En indsamler bør ud over at være certificeret til anvendelsesområdet "oplagring og omladning" også være certificeret til anvendelsesområdet "handel". Det er tilladt, at certifikatet også indeholder betegnelsen Indsamling. Der henvises til de pågældende certificeringskrav.

Tjenesteydelser

Oplagrings- og omladningsaktiviteter kan udføres af f.eks. en handelsvirksomhed i forbindelse med egne produkter. En virksomhed, der oplagrer og/eller omlader foder som en tjenesteydelse for tredjemand, kan også anvende denne standard. I et sådant tilfælde vil ansvarsområderne variere. Se også afsnit 7.2.8.

For nøjagtige detaljer henvises til GMP+ C1 Godkendelseskrav og procedurer for certificeringsorganer, Bilag 1.

Kravene i denne standard gælder for organisationer, uanset type og størrelse, som udfører aktiviteter, der dækkes af denne standards anvendelsesområde. Det er ikke vigtigt, om en virksomhed udfører disse aktiviteter for egen regning eller for tredjemand.

Hvis en deltager udfører aktiviteter, der involverer foder, som ikke er omfattet af denne standards anvendelsesområde, kan det være nødvendigt at bruge en anden GMP+ standard i stedet for eller som supplement til denne standard.

En virksomhed kan også handle med og oplagre produkter som f.eks. fødevarer eller brændstof, der skal anvendes i en anden sektor. Anvendelse af et enkelt kontrolsystem udgør ikke et problem med hensyn til kvalitetssikringen, hvis dette system som minimum opfylder kravene i denne standard.

En virksomhed bør dog være opmærksom på, at denne standard fokuserer på at kontrollere de specificerede aktiviteter i forbindelse med fodersektoren. Der gælder muligvis andre (lovmæssige) krav for andre sektorer. En virksomhed skal selv specificere tillæggene og vise, at virksomheden overholder disse. Desuden er fritagelse for GMP+ krav kun mulig i overensstemmelse med de bestemmelser, der er fastlagt i afsnit 1.5.

Hver deltager skal fastlægge virksomhedsrelaterede risici i forbindelse med fodersikkerheden og analysere og kontrollere disse ved at anvende HACCP-principperne. Denne standard beskriver så præcist som muligt de forskellige risici og tilknyttede kontrolforanstaltninger, der eksisterer for de aktiviteter eller det foder, som er omfattet af anvendelsesområdet for denne standard. En deltager kan inkludere disse kontrolforanstaltninger i forudsætningsprogrammer eller udføre dem som en specifik foranstaltning til at kontrollere et bestemt kritisk punkt. Denne standard kræver også inspektioner og tjek.

Deltageren forbliver til enhver tid ansvarlig for sikkerheden af foderstofferne og aktiviteterne samt for de kontroller af overholdelse af kravene, som han selv udfører. Ved at overholde kravene i denne standard og blive certificeret i overensstemmelse hermed kan deltageren påvise sikkerheden og kvaliteten af sine serviceydelser eller sit foder over for tredjemand.

Uanset de forpligtelser denne standard udløser, må deltageren kun markedsføre foderstoffer, som er gode og sunde og af normal handelskvalitet. Lovkrav skal i alle tilfælde overholdes.

Deltagerne må ikke indføre foder på markedet, som udgør en fare for menneskers eller dyrs helbred eller for miljøet. Deltageren skal også undgå at indføre foder på markedet på en måde, som på nogen måde kan være vildledende.

Vejledning:

I denne standard anvendes ordet "foder" ofte. Dette omfatter:

- a. foderblandinger,
- b. forblandinger,
- c. fodermidler, og
- d. fodertilsætningsstoffer.

Se definitionerne i dokumentet GMP+ A2 Definitioner og forkortelser.

Der bør tages hensyn til ovenstående, når denne standard læses og anvendes. Hvis de pågældende krav kun vedrører f.eks. fodermidler, så refererer termen kun til fodermidler.

1.4 Strukturen i denne standard

Kravene til feed safety management systemet er indeholdt i kapitel 4. Kapitel 5 indeholder kravene til en række forudsætningsprogrammer. Disse programmer er af afgørende betydning for at opnå et grundlæggende hygiejneniveau. Kapitel 6 beskriver minimumskravene, hvad angår HACCP.

Supplerende krav i forbindelse med styringen af en række driftsaktiviteter er indeholdt i kapitel 7. Betingelser og krav, hvad angår verifikation og forbedringer, findes i kapitel 8.

Vejledning

En række af kravene i denne standard ledsages af en vejledning. Denne vejledning er placeret for sig selv i en lysegrøn boks med overskriften "Vejledning". Vejledningen indeholder ikke obligatoriske krav eller betingelser, men er kun ment som en hjælp til bedre at kunne forstå det pågældende krav. Boksen indeholder også ofte oplysninger, som kan være nyttige for auditorer. For klart at kunne skelne mellem teksten i vejledningsboksene og de obligatoriske krav indeholder teksten i vejledningsboksene ikke ordet "skal". Dette er dog ikke altid tilfældet. Hvis ordet "skal" ikke desto mindre anvendes, skal det læses som en vejledning til det pågældende krav.

Bemærk: I modsætning til de grønne bokse indeholder de hvide bokse betingelser. Disse betingelser skal anses som detaljerede oplysninger om de betingelser, som er beskrevet oven over boksene.

Strukturen i denne standard svarer til den struktur, som anvendes i en række andre GMP+ standarder. Kravene i en række generelle kapitler er med hensyn til indhold de samme i andre standarder som i denne standard, selvom de ikke er lige detaljeret beskrevet i alle standarder. Dette afhænger af hver enkelt standards anvendelsesområde. Da hver enkelt standard er skrevet til en specifik målgruppe, kan de ord, som anvendes til at beskrive kravene med i disse generelle kapitler, variere en smule. Formålet med dette er at øge forbindelsen til målgruppen så meget som muligt.

Vejledning

Kapitlerne 4, 5, 6 og 8 er generelle kapitler.

Strukturen i GMP+ B3 Handel, indsamling, oplagring og omladning er for eksempel identisk med strukturen i GMP+ B2 Produktion af foderingredienser. GMP+ B2-standarden henvender sig til producenter.

Ordene "produktion" og "at producere" forekomme derfor regelmæssigt i denne standard.

Standarden GMP+ B3 Handel, indsamling, oplagring og omladning henvender sig til indsamlings-, oplagrings- og handelsvirksomheder. I denne standard er ordene "produktion" og "at producere" undgået så meget som muligt, hvorimod ord som "handel", "oplagring" og "indsamling" anvendes meget mere hyppigt.

En virksomhed, der f.eks. producerer et fodermiddel, og som også handler med fodermidler (dvs. fodermidler, der er produceret af tredjemand) kan anvende begge standarder i forening. Det er ret simpelt at anvende en kombination af de to standarder, da standarderne har den samme struktur, og da en række kapitler er indholdsmæssigt identiske. Virksomheden skal være opmærksom på, om standard nr. 2 er fuldstændig dækkende og skal tjekke, om det er nødvendigt at træffe nogle ekstra foranstaltninger for aktivitet nr. 2.

GMP+ bilagene (betegnes som GMP+ BAxx), som der også refereres til, er separate GMP+ dokumenter inden for B-serien, som ikke er vedhæftet denne standard. Hvis der er en henvisning, gælder den inden for rammerne af denne standard. Se også kapitel 2.

1.5 Fritagelse for krav

Det er muligt at visse krav ikke gælder for en deltager. I så fald kan deltageren se bort fra disse krav. Fritagelser skal dog begrundes og registreres. Fritagelserne må under ingen omstændigheder føre til, at deltageren leverer foder eller tilbyder tjenesteydelser, der ikke opfylder den fodersikkerhed, som er defineret i GMP+ Feed Safety Assurance module.

Ingen krav må udelukkes, fordi deltageren finder dem irrelevante, f.eks. fordi kunderne ikke efterspørger dem, eller fordi opfyldelsen af disse krav ikke er et lovkrav, eller fordi virksomheden er lille.

Vejledning

Ovenstående udelukker ikke muligheden for at handle med ikke-GMP+ foder. Dette er muligt, hvis de relevante krav opfyldes. Se afsnit 4.3.

Virksomheder har undertiden problemer med at implementere visse krav. En ofte hørt kommentar er, at dette især gælder for små virksomheder og især med hensyn til nogle "krav til ledelsessystemet" såsom ledelseserklæring, dokumentstyring, intern audit, ledelsesevaluering etc. I denne standard er det bevidst blevet bestemt, at samtlige krav også skal gælde for små virksomheder, og at disse små virksomheder ikke i princippet skal kunne fritages for nogen af disse krav. Dette kunne nemlig have givet det indtryk, at kvalitetssikringen er dårligere i de mindre virksomheder.

GMP+ FSA module styrer endvidere risiciene gennem anvendelsen af HACCP-principper.

Det ledelsessystem, der kræves, er derfor af en støttende karakter og har til formål at sikre, at risiciene styres kontinuerligt og korrekt.

Det er ligegyldigt, om disse risici opstår i mindre eller større virksomheder. De skal altid styres på det niveau, som er fastsat af GMP+. En simpel virksomhedsstruktur og en klar, simpel og gennemsigtig forretningsproces kan betyde, at kravene til ledelsessystemet implementeres på en anden måde.

Auditoren nyder også en vis grad af frihed, men det grundlæggende princip i auditorens arbejde er og vil altid være at skulle vurdere, om det anvendte system er i stand til at styre risiciene.

En række vejledningsbokse i denne standard giver forslag til, hvordan en mindre virksomhed kan opfylde et bestemt krav. Som en yderligere hjælp indeholder GMP+ D2.6 "Vejledningsdokumenter til specifik GMP+ anvendelse" en række eksempler på implementeringen af kravene i denne standard. Deltageren kan frit gøre brug af eksemplerne (om nødvendigt tilpasset til deltagerens situation).

2 Formålet med et system til styring af fodersikkerheden (Feed Safety Management System)

Implementeringen af denne standard har til formål at oprette et styringssystem, som skal garantere sikkerheden og kvaliteten af de foderprodukter og foderydelser, som er omfattet af denne standard.

Det er meningen, at denne standard skal være på linje med gældende foderstoflovgivning samt de sikkerhedsprincipper og -standarder, der er generelt accepteret i foderstofsektoren, og som skal tages i betragtning ved fremstilling og levering af sikkert foder.

Et feed safety management system skal sikre, at gældende lovkrav og krav fra foderstofsektoren er opfyldt såvel som gældende lov-, myndigheds- og kontraktregulerede forhold.

Nogle bemærkninger:

- Hvad angår foderstoflovgivningen, blev der ved udfærdigelsen af denne standard lagt særlig vægt på, at standarden skulle omfatte relevante krav i den gældende foderstoflovgivning. Det er dog fortsat deltagerens ansvar at sørge for, at relevant foderstoflovgivning overholdes til fulde.
- Hvad angår sektorspecifikke krav, indeholder visse GMP+ dokumenter (kodet som GMP+ Baxx) en række sektorspecifikke fodersikkerhedsstandarder og -betingelser, som over hele verden anses for at være nødvendige at opfylde for at kunne fremstille og levere sikkert foder. Når denne standard henviser til et sådant GMP+ dokument, forventes det, at deltageren sørger for, at det påkrævede feed safety management system opfylder disse sektorspecifikke fodersikkerhedsstandarder.
- Det er dog ikke sikkert, at denne standard og dokumenterne dækker alle sektorspecifikke fodersikkerhedsstandarder. Det er derfor, også hvad angår dette punkt, deltagerens ansvar at identificere alle relevante sektorspecifikke fodersikkerhedsstandarder og sørge for, at det pågældende feed safety management system er i stand til at kontrollere dem.

Certificering af det pågældende feed safety management system i henhold til kravene i denne standard garanterer ikke overholdelse af hverken lovkrav eller sektorspecifikke krav, men viser, at deltageren har et effektivt feed safety management system til at opnå og opretholde overholdelse af såvel lovkrav som sektorspecifikke fodersikkerhedskrav.

Deltageren skal også opfylde de relevante krav indeholdt i GMP+ A dokumenterne. Disse dokumenter findes på GMP+ Internationals websted (www.gmpplus.org).

3 Termer og definitioner

Se definitionerne indeholdt i GMP+ A2 *Definitioner og forkortelser*.

4 FEED SAFETY MANAGEMENT SYSTEM

4.1 Ledelsens ansvar

Ledelsen skal være sit ansvar bevidst, hvad angår fodersikkerhed. Foder er en del af fødekæden.

Ledelsen skal:

- a. Gøre organisationen opmærksom på vigtigheden af fodersikkerhed og af at efterleve de krav, som nævnes i denne GMP+ standard såvel som de forpligtelser, som er indeholdt i foderstoflovgivningen, samt kundernes krav.
- b. Registrere specifikke fodersikkerhedsmål i en skriftlig politikerklæring.
- c. Vise sit ansvar og engagement i udviklingen og implementeringen af feed safety management systemet for at opnå sikkert foder.
- d. Oprette et HACCP-team.
- e. Sikre, at ressourcer og personale er til rådighed. Ledelsen skal selv afgøre, hvilke ressourcer der er nødvendige for at garantere sikkert foder, og skal sikre, at disse ressourcer er tilgængelige. Kravene indeholdt i denne standard skal som minimum overholdes.
- f. Evaluere mindst én gang om året, om feed safety management systemet stadig er velegnet og effektivt. Se nærmere oplysninger om en sådan ledelsesevaluering i afsnit 8.3.

Vejledning

Fodersikkerhed er for det meste udtrykt i standarder for uønskede stoffer. Se relevant lovgivning og GMP+ BA1 Specifikke fodersikkerhedsgrænser.

Se flere oplysninger om kundekrav i afsnit 6.2.

Ved "midler" forstås bl.a. den infrastruktur (transportmidler, arbejdsområder og faciliteter), de medarbejdere og andre midler, som er nødvendige for at opnå et velegnet feed safety management system. Se oplysninger om dette emne i kapitel 5.

4.2 Person ansvarlig for kvalitet

Toplevelsen skal udpege en person, som uafhængigt af andre ansvarsområder skal være ansvarlig for at:

- a. udarbejde et feed safety management system, implementere og vedligeholde det i overensstemmelse med kravene i denne standard, og
- b. rapportere til topledelsen om feed safety management systemets præstation samt evt. behov for forbedringer, og
- c. sikre et indgående kendskab til fodersikkerhed i hele organisationen.

4.3 Krav til feed safety management systemet

Deltageren skal oprette, dokumentere, implementere og vedligeholde et feed safety management system i overensstemmelse med kravene i denne standard. Feed safety management systemet skal justeres i forhold til skiftende lovgivning og anden udvikling relateret til fodersikkerhed. Feed safety management systemet skal sikre, at alle aktiviteter, som kan have indflydelse på fodersikkerheden, defineres i detaljer, implementeres og håndhæves i organisationen.

Deltageren skal bestemme og dokumentere feed safety management systemets anvendelsesområde ved at identificere de foderstoffer, aktiviteter og lokationer, som falder inden for systemets anvendelsesområde. Anvendelsesområdet skal under alle omstændigheder omfatte alle de foderstoffer og aktiviteter, som vedrører de foderstoffer, som deltageren er ansvarlig for.

Deltageren skal endvidere fastlægge målene for forbedringer af fodersikkerheden.

Deltageren skal fastlægge:

- a Den del af kæden, som deltageren er ansvarlig for. Deltagerens ansvar begynder der, hvor det tidligere ledes (leverandørens) ansvar slutter, og slutter der, hvor det efterfølgende foderkædelede ansvar begynder.
- b Foderstoffer (i specifikationer), som indsamles, oplagres og/eller handles.
- c Aktiviteter, der vedrører indsamlingen, oplagringen og/eller handlen med foderstoffer. Herunder hører aktiviteter, som er outsourcet til tredjemand.
- d Relevante lokationer. Disse omfatter de lokationer, hvor relevant administrativt arbejde udføres.

Hvis en deltager beslutter at outsource en aktivitet, som kan have indflydelse på fodersikkerheden, så skal deltageren sikre, at denne aktivitet også udføres i overensstemmelse med kravene i denne GMP+ standard. I nogle tilfælde er certificering nødvendig. Se GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*.

Deltageren skal endvidere beskrive alle andre relevante ikke-foderrelaterede aktiviteter og/eller produkter. Deltageren skal sikre, at disse aktiviteter ikke kan udøve en negativ indvirkning på fodersikkerheden.

Det er muligt at handle med ikke-GMP+ sikret foder på betingelse af, at

- a dette ikke-GMP+ sikrede foder forarbejdes, oplagres og/eller transporteres separat, og at dette absolut ingen indflydelse har på GMP+ sikret foders sikkerhed.
- b deltageren i sine registreringer på en klar og påviselig måde skelner mellem GMP+ sikrede foderstoffer og ikke-GMP+ sikrede foderstoffer.

Foruden at oplagre GMP+ certificerede foderprodukter er det også muligt at oplagre ikke-GMP+ certificerede foderprodukter eller produkter, der ikke er foder.

Betingelserne for dette er følgende:

- a Den ikke-GMP+ certificerede oplagring skal være adskilt fra den GMP+ certificerede oplagring, således at denne absolut ingen indflydelse har på den GMP+ certificerede oplagrings sikkerhed. Dette skal understøttes af en risikoanalyse.
- b Deltageren skal også på baggrund af en risikoanalyse bestemme, hvorvidt anvendelsen af fælles transportfaciliteter udgør en risiko for sikkerheden af den GMP+ certificerede oplagring. Et vigtigt punkt, som kræver opmærksomhed, er mulig kontaminering som følge af overslæb.

Deltageren skal, hvor dette er nødvendigt, fastlægge graden af overslæb og træffe de rette kontrolforanstaltninger.

- c Deltageren skal i sine registreringer på en klar og påviselig måde skelne mellem den GMP+ certificerede oplagring og den ikke-GMP+ certificerede oplagring. Produkternes status ("foder" eller "ikke-foder" samt "GMP+ certificeret" og "ikke-GMP+ certificeret") skal være entydig.

Deltageren skal styre ovenstående punkter ved hjælp af sit feed safety management system.

Vejledning

Feed safety management systemets anvendelsesområde omfatter bl.a. følgende elementer:

- a *Udvælgelsen af leverandører og indkøb af råvarer og foderstoffer.*
- b *Alle de transport- og oplagringsaktiviteter, som deltageren er ansvarlig for.*
- c *Alle andre procedurer, der købes eller styres af deltageren, såsom planlægning, indkøb, (midlertidig) oplagring, intern transport, salg og emballering.*

Strukturen i feed safety management systemet hænger især sammen med deltagerens organisation og indeholder altid en erklæring om kvalitetspolitikken og kvalitetsmålene (se afsnit 4.4), kravene og procedurerne, som skal anvendes for at fastholde fodersikkerheden.

Beskrivelsen af alle aktiviteter kan resultere i, at deltageren bliver nødt til at anvende en anden eller måske en tredje standard ud over denne standard. Deltageren kan også vælge at anvende GMP+ B1 Produktion, handel og tjenesteydelser i stedet for en række understandarder. I tvivlstilfælde anbefaler vi, at der tages kontakt til certificeringsorganet, eller at der søges efter flere oplysninger på GMP+ Internationals websted (www.gmpplus.org).

Det er ikke alle produkter og tjenesteydelser, der skal indkøbes, som behøver at være GMP+ certificerede. Se oplysninger om dette i indkøbskravene indeholdt i GMP+ BA10 Minimumskrav til indkøb.

Ikke-foderrelaterede aktiviteter eller produkter er f.eks. oplagring af brændstoffer eller maling, landbrugskøretøjer, tømmer etc.

En handelsvirksomhed kan også handle med ikke-GMP+ certificerede foderstoffer, så længe virksomheden kan sikre, at disse er og forbliver klart identificeret og adskilt fra GMP+ certificerede foderstoffer. Idéen bag dette er, at en kunde, der ønsker GMP+ certificerede foderstoffer, også kan få dem.

På samme måde kan en oplagringsvirksomhed også oplagre GMP+ certificerede foderstoffer foruden ikke-GMP+ certificerede foderstoffer. Her gælder kravet om (fysisk) adskillelse også, således at foderet oplagres i en separat del af området, i separate siloer eller separate skure.

Sørg ved hjælp af feed safety management systemet for, at det ikke er muligt at blande eller forveksle foderstofferne.

Ved brug af fælles rørledninger eller andre transportsystemer bør der foretages en vurdering af, hvorvidt der er en risiko for uønsket blanding eller kontaminering som følge af overslæb, og der bør om nødvendigt træffes foranstaltninger for at styre dette.

4.4 Dokumentation og registrering

4.4.1 Dokumentation og kvalitetshåndbog

Deltageren skal udarbejde og implementere procedurer og instruktioner, som omfatter kravene i denne standard.

Feed safety management systemets dokumentation skal som minimum omfatte eller henvide til følgende elementer:

- a. Kvalitetspolitik, herunder målene for fodersikkerheden
- b. Beskrivelse af feed safety management systemets anvendelsesområde som bestemt i afsnit 4.3.
- c. Alle relevante tilladelser, registreringer og certifikater i overensstemmelse med national og international lovgivning.
- d. HACCP-dokumentation.
- e. Alle procedurer, instruktioner, registreringsformularer etc., som er påkrævet i henhold til denne standard, og/eller som er nødvendige, for at feed safety management systemet fungerer korrekt.
- f. Alle oplysninger vedrørende processer, håndtering, audit og inspektioner samt alle andre rapporter, som er påkrævet i henhold til denne standard. Denne registrering skal oprettes og vedligeholdes som bevis på, at feed safety management systemet overholder kravene og fungerer effektivt.

Disse dokumenter, instruktioner, formularer etc. skal have en klar struktur.

Vejledning:

Relevante tilladelser, registreringer eller certifikater kan f.eks. være lovpligtige tilladelser til indsamling, oplagring og omladning, handel eller eksport.

Procedurer etc. kan være en del af et struktureret og/eller certificeret feed safety management system (f.eks. ISO-9001 eller HACCP). Disse procedurer kan også være en del af et nationalt regelsæt, eller et regelsæt, som gælder for en sektor eller en virksomhed, og som sikrer en tilsvarende kontrol. De samme procedurer kan selvfølgelig anvendes i det omfang, de er påkrævet i henhold til denne GMP+ standard.

Udformningen af og strukturen i den kvalitetsdokumentation, som er nødvendig, og som er påkrævet i henhold til denne standard, såsom (dokumenterede) procedurer, instruktioner, formularer, dokumentation af data etc., kan harmoniseres med arten af de aktiviteter, som skal vurderes, virksomhedens størrelse og medarbejdernes niveau, hvad angår uddannelse og ekspertise.

4.4.2 Administration af dokumentation og data

Dokumenter og data skal styres. De skal arkiveres og opbevares korrekt.

Dette betyder, at dokumentationen:

- a. Skal holdes opdateret.
- b. Skal godkendes og evalueres mindst én gang om året af en autoriseret person. Denne vurdering skal under alle omstændigheder tage evt. ændringer i lovgivningen eller i GMP+ FSA scheme i betragtning.

- c. Altid skal være tilgængelig og forståelig for de medarbejdere, der skal implementere procedurens krav.
- d. Skal justeres i tilfælde af ændringer, som har direkte indflydelse på deltagerens aktiviteter.

Deltageren skal sikre, at al dokumentation og alle data:

- a. gemmes i mindst 3 år, medmindre loven angiver en længere opbevaringsperiode.
- b. opbevares på en sådan måde, at dokumentationen og dataene ikke ødelægges eller beskadiges.
- c. opbevares på en sådan måde, at de nemt kan genfindes i deres helhed.
- d. nemt kan læses.

Vejledning:

Dokumentation kan også være tilgængelig, administreres og arkiveres digitalt.

Formålet er, at deltageren kan vise, at de procedurer, der sikrer en løbende overholdelse af (ændrede) lovbestemmelser og anden information, som er relevant for det foder, der indsamles, oplagres og/eller handles med af deltageren, er blevet implementeret.

Information om sikkerhedsaspekter, som påvirker driftsaktiviteterne, skal effektivt kommunikeres til de medarbejdere, som er ansvarlige for det relevante arbejde. Ændringer i praksis eller procedurer, som er nødvendige pga. ny information, skal effektivt implementeres.

Er der tale om dokumenter, som er en del af en manual, kan deltageren vælge f.eks. kun at underskrive indholdsfortegnelsen med de enkelte dokumenters gældende versionsnr.

Den årlige vurdering af dokumentationen kan være en del af den interne audit. Se afsnit 8.2.

5 Forudsætningsprogram

For at kunne implementere HACCP-principperne med et positivt resultat skal deltageren udarbejde og anvende et generelt grundlæggende forudsætningsprogram for de forskellige dele af forretningsprocessen i overensstemmelse med dette kapitel. Deltageren kan implementere yderligere forudsætninger. Deltageren har lov at udelukke forudsætninger, så længe grunden hertil angives.

Vejledning

HACCP: Der findes en manual, der kan hjælpe virksomheder med at identificere, evaluere og styre de risici, som vedrører fødevarer- og fodersikkerhed. Denne manual er tilgængelig på GMP+ Internationals websted (www.gmpplus.org).

Et forudsætningsprogram skaber de nødvendige miljømæssige og hygiejniske forhold, på baggrund af hvilke indsamlingen, oplagringen og/eller handlen med foder kan styres på en korrekt måde. Se Codex Alimentarius.

Forudsætningsprogrammet er en del af HACCP-planen og inddrages efterfølgende i den interne auditplanlægning, som fastsættes som en del af HACCP-planen.

En handelsvirksomhed, som handler med foder, men som ikke håndterer foderet fysisk, kan springe en række afsnit over (5.2 og 5.3) i dette kapitel, fordi disse afsnit omhandler fysisk håndtering inden for rammerne af indsamling og oplagring. De relevante afsnit for en handelsvirksomhed er 5.1, 5.4 og 5.5. Se også følgende tabel.

Afsnit	Handel	Oplagring
5.1 Medarbejdere	X	X
5.2 Infrastruktur		X
5.3 Vedligeholdelse og hygiejne		X
5.4 Identifikation og sporbarhed	X	X
5.5 EWS og Recall (tilbagekaldelse)	X	X

5.1 Medarbejdere

5.1.1 Generelt

Alle medarbejdere skal være bekendte med deres ansvar for fodersikkerheden.

Der skal forefindes:

- et organisationsdiagram og/eller
- en opgavebeskrivelse for hver enkelt medarbejder (eller en opgavebeskrivelse for en gruppe af medarbejdere med det samme job) og dokumenterede beviser på medarbejdernes kvalifikationer (selv hvis det drejer sig om midlertidige medarbejdere).

Dette er kun nødvendigt for relevante funktioner inden for rammerne af fodersikkerhed.

Det skal kunne påvises, at alle relevante medarbejdere er bekendte med deres arbejdsopgaver, ansvarsområder og beføjelser, hvad angår opretholdelsen af fodersikkerheden. Disse informationer skal justeres i tilfælde af væsentlige ændringer.

Medarbejderne skal bære beskyttelsestøj, hvis der ifølge risikovurderingen er risiko for, at medarbejderne kan kontaminere foderet. Alle beklædningsgenstande og alt udstyr skal holdes i en passende hygiejnisk stand.

Det skal være forbudt at spise, drikke og ryge i områder, hvor dette kan have en negativ indvirkning på foderets kvalitet. Både medarbejdere og besøgende (herunder tredjemands medarbejdere) skal være bekendte med disse regler. Separate faciliteter skal om nødvendigt være tilgængelige.

Det skal endvidere kunne påvises, at deltageren sørger for at informere tredjemands (tekniske) medarbejdere om, at deres aktiviteter, mens de arbejder i området, ikke må have en negativ indvirkning på fodersikkerheden. Deltageren skal sørge for, at det pågældende område tømmes og rengøres, før arbejdet genoptages.

Vejledning

Hvis opgavebeskrivelserne giver indsigt i virksomhedsorganisationen, er det ikke nødvendigt at medtage et organisationsdiagram i personalefilen.

Med opgavebeskrivelser menes primært beskrivelsen af de opgaver, som kan påvirke fodersikkerheden. At gøre medarbejderen bekendt med opgaverne kan f.eks. betyde, at medarbejderen får de instruktioner, der er nødvendige for at udføre arbejdet.

Eksempler på en medarbejders kvalifikationer kan være uddannelses- og kursusbeviser og en liste over arbejdserfaringer.

At kunne bevise, at tredjemands medarbejdere har modtaget instruktion, kan også være relevant i forsikringssager i tilfælde af skader.

5.1.2 Kompetence og uddannelse

Medarbejdere, som udfører aktiviteter, der kan have en indvirkning på fodersikkerheden, skal være kvalificeret til at udføre sådanne aktiviteter. Deres kompetenceniveau afhænger af relevant(e) uddannelse, kurser og erfaring. Deltageren skal råde over medarbejdere, der besidder de færdigheder og kvalifikationer, som kræves til indsamlingen og oplagringen af samt handlen med sikkert foder.

Deltageren skal:

- a. fastlægge de færdigheder, der kræves af medarbejderne i forbindelse med deres arbejde, og som kan spille en rolle med hensyn til fodersikkerheden. Dette gælder også for HACCP-teamet.
- b. tilbyde kurser eller træffe andre foranstaltninger for at opfylde disse behov.
- c. føre et register over medarbejdernes uddannelse, kurser, kompetencer og erfaringer.

Ovenstående gælder også for midlertidige medarbejdere.

5.2 Infrastruktur

5.2.1 Miljø

Indsamlingen og oplagringen af foder skal finde sted i et miljø, hvor kontamineringen med potentielt farlige stoffer ikke kan resultere i, at fodersikkerheden påvirkes.

Hvis miljøet udgør en risiko for fodersikkerheden, skal deltageren ved hjælp af en risikoanalyse vise, at der i tilstrækkelig grad føres kontrol med disse risici.

Vejledning

I bygninger hvor der oplagres foder, er det indlysende, at eksterne påvirkninger ikke må udgøre en risiko for fodersikkerheden. Dette omfatter forurenede jord, nærhed til lossepladser, affaldsforbrændingsanlæg etc. Deltageren kan anvende en risikoanalyse til at afgøre, hvorvidt miljøet udgør en risiko for fodersikkerheden.

5.2.2 Produktionsområder og -udstyr

5.2.2.1 *Generelt*

Produktionsområder og -udstyr skal være udformet, konstrueret og vedligeholdt således, at fodersikkerheden til enhver tid er garanteret. Opmærksomhed skal rettes mod forebyggelse af uagtsom og utilsigtet kontaminering af foder.

Bygninger skal om nødvendigt være udformet og konstrueret således, at:

- a. ophobning af snavs undgås,
- b. dannelsen af kondens og uønsket mug begrænses så meget som muligt,
- c. nedfaldne støvpartikler og foderrester fra anlæg eller udstyr begrænses så meget som muligt,
- d. rengøring, desinfektion og vedligeholdelse kan udføres korrekt,
- e. fugle og andre dyr har den mindst mulige chance for at trænge ind,
- f. tredjemand ikke er i stand til at komme ind i bygningerne uden grund.

Produktionsområderne skal sikre, at

- a. risikoen for fejl begrænses så meget som muligt, og at andre skadelige virkninger på fodersikkerheden undgås mest muligt,
- b. de forskellige foderstoffer ikke sammenblandes, at foderstofferne identificeres korrekt, og at de ikke kan anvendes forkert,
- c. der sker og opretholdes en korrekt fysisk og organisatorisk adskillelse af på den ene side produkter, som er beregnet til foder, og på den anden side produkter, som kan have en skadelig virkning på dyrs eller menneskers sundhed eller på miljøet.

Denne adskillelse er ment som en sikkerhedsforanstaltning, således at foderet ikke kan komme i kontakt med eller blive blandet med andre produkter.

Produktionsområderne skal være indrettet således, at der er tilstrækkeligt dagslys eller kunstigt lys til at sikre, at rengøring, kontrol eller andre aktiviteter, som har betydning for fodersikkerheden, kan udføres på en effektiv måde.

Tage og lofter skal være udformet, konstrueret og vedligeholdt på en sådan måde, at snavs ikke kan samle sig, og at forekomsten af kondens, mug og nedfaldne støvpartikler minimeres, således at en skadelig indvirkning på fodersikkerheden forhindres.

Kloak-, spilde-, regn- og smeltevand skal udledes på en måde, som ikke har nogen skadelig indvirkning på anlægget og fodersikkerheden.

Forurenende stoffer fra f.eks. lækager skal så vidt muligt undgås, og det pågældende problem skal løses så hurtigt som muligt.

Afløbsfaciliteter skal passe til det tilsigtede formål. Disse skal være udformet og konstrueret på en sådan måde, at der ikke er risiko for, at foderet kontamineres.

Vejledning

Eksempler på produkter, der kan have en skadelig virkning på menneskers og dyrs sundhed og også på miljøet, er kunstgødning, dekontamineringsmidler til frø, brændsler, smøreolie, rengørings- og desinfektionsmidler, glas, plantebeskyttelsesmidler og affald.

Deltageren bestemmer selv med udgangspunkt i en risikoanalyse, hvordan en fysisk og organisatorisk adskillelse af produkter og foder med det formål at forhindre, at foder blandes med produkter, som kan have en skadelig virkning på menneskers og dyrs sundhed og på miljøet, skal finde sted.

5.2.2.2 Produktionsområder for modtagelse, på- og aflæsning

Der skal være egnede områder til modtagelse og på-/aflæsning af foder og af potentielt farlige produkter (såsom rengøringsmidler, smøremidler, brændsler og lignende).

Under modtagelse eller på- og aflæsning skal deltageren gøre alt, hvad der med rimelighed er muligt for at skabe sådanne vilkår, at risikoen for kontaminering undgås, og at f.eks. dårligt vejr ikke kan påvirke de foderingredienser, der skal læsses.

Vejledning

Omladningsfaciliteter skal være konstrueret på en sådan måde, at kvaliteten og sikkerheden af foderet er garanteret på alle tidspunkter. Dette skal helst foregå ved anvendelse af lukket omladningsudstyr (ingen åben omladning). Hvis dette ikke er muligt, skal kontrolforanstaltninger træffes for at undgå kontaminering.

En undtagelse til dette er på- og aflæsning i forbindelse med søgående fartøjer, fartøjer til nærsøfart, motoriserede fartøjer og fartøjer på indenlandske vandveje samt pramme eller lægtene. Aflæsning foregår ved hjælp af en kran, et transportbånd eller et pneumatisk aflæsningssystem, og pålæsning foregår ved hjælp af en kran eller et rørledningssystem. Den direkte på- eller aflæsningsproces er af tekniske og nautiske årsager ikke mulig i et lukket system.

For også at kunne garantere sikkerheden og kvaliteten af fodermidler i denne form for transport skal der muligvis træffes særlige foranstaltninger.

Disse omfatter følgende elementer:

- a. Deltageren skal forhindre, at regn trænger ind, og at foderet kontamineres af snavset vand under på- og aflæsning. Dette er sædvanligvis ikke et problem i et lukket system. Regn kan give problemer under på- og aflæsning i det fri. I så fald skal det på grundlag af en realistisk risikoanalyse overvejes at stoppe på- eller aflæsningsprocessen eller at fortsætte den, men muligvis med anvendelse af særlige foranstaltninger. Deltageren skal i hvert enkelt tilfælde sikre, at kvaliteten af foderet ikke påvirkes negativt.*
- b. Hvis der anvendes damp til aflæsning af flydende foder (såsom melasse) for at tømme transportmidlet, skal deltageren sikre, at denne damp er af en sådan kvalitet, at kontaminering med uønskede stoffer forhindres.*
- c. Deltageren skal sikre, at der under aflæsning af flydende foder ikke sker en uønsket krydskontaminering med andre foderstoffer eller produkter som følge af anvendelsen af rørledninger.*

5.2.2.3 Produktionsområder, som anvendes til oplagring

Foder og potentielt farlige produkter (f.eks. rengøringsmidler, smøremidler, brændsler) skal være korrekt adskilt i produktionsområder, der anvendes til oplagring.

Sørg for, at mudder, sne og andre potentielle kontamineringskilder, som kan overføres fra køretøjer, ikke kommer i kontakt med de oplagrede foderstoffer i lagerområderne. Sørg også for, at regnvand ikke kan trænge ind i lagerområdet.

Der skal være en hård bund (f.eks. et betongulv) ved indgangen til lagerområdet, således at vand og mudder ikke kan trænge ind i lagerområdet.

Ekstern oplagring af græs- eller majsensilage eller wrapballer skal være korrekt tildækket, så der ikke dannes mug. Oplagringsområdet skal holdes rent (fejles) og ryddeligt. Affald og giftige materialer (herunder plantebeskyttelsesmidler, rengøringsmidler, pesticider, gødning etc.) skal opbevares adskilt fra produktet. Området skal være klart adskilt fra maskinhuse og værksteder.

5.2.2.4 Udstyr

Alt udstyr, der anvendes under indsamling eller oplagring, skal være egnet til formålet.

Udstyr, der kommer i kontakt med foderstoffer, skal om nødvendigt være udformet og konstrueret således, at det kan rengøres, desinficeres og vedligeholdes i tilstrækkelig grad for at undgå kontaminering af foderstofferne.

Sier, filtre og sorterere, der er identificeret som kritiske punkter, skal jævnligt tjekkes for at sikre, at de passer til formålet og fungerer effektivt.

Deltageren skal jævnligt kalibrere sit udstyr for at sikre, at de målte værdier er korrekte. Dette skal ske i overensstemmelse med en tidsplan. Resultaterne skal registreres.

Vejledning

Dette omfatter magneter og/eller metaldetektorer, som evt. anvendes i anlægget til at styre risici. Disse bør naturligvis fungere korrekt.

Alt veje- og måleudstyr, som evt. anvendes, skal selvfølgelig også passe til de vægt- og mængdeangivelser, der skal vejes eller måles. Udstyrets nøjagtighed skal også tjekkes regelmæssigt.

Dette omfatter doseringsudstyr til konserveringsmidler, der anvendes f.eks. i forbindelse med ensilering. Doseringskapaciteten skal passe til den produktmængde, der skal spredes. Deltageren skal kende:

- a. *Den tilladelige minimums- og maksimumsvægt for veje- eller doseringsudstyret.*
- b. *Veje- eller doseringsudstyrets nøjagtighed.*

Hvis deltageren gør brug af siloer, skal der anvendes et egnet sikringssystem til forebyggelse af fejl ved fyldning af disse siloer.

5.2.3 Adgangskontrol

Adgangen til produktionsområderne skal kontrolleres. Enhver, der ikke er en medarbejder, må kun få adgang til produktionsområderne under tilsyn af eller med tilladelse til uledsaget adgang fra en autoriseret person.

5.2.4 Forebyggelse af (kryds-)kontaminering Andre krav

Certificerede virksomheder skal implementere tekniske og organisatoriske foranstaltninger for at undgå eller minimere (kryds-)kontaminering. Disse kontrolforanstaltninger skal være baseret på en risikoanalyse og skal valideres og verificeres.

(Kryds-)kontaminering via overslæb af kritiske fodertilsætningsstoffer og/eller veterinærlægemidler skal forebygges og/eller kontrolleres. GMP+ BA2 indeholder de specifikke krav.

Tekniske eller organisatoriske foranstaltninger skal træffes for at forebygge eller minimere krydskontaminering.

Vejledning

Dette omfatter, at foder, der er blevet behandlet for at fjerne eventuelle kontamineringer, holdes adskilt fra foder, som endnu ikke er blevet behandlet, eller fra et andet produkt.

Hvis deltageren anvender luft, vand eller damp, skal en risikoanalyse fastslå, om der er risici forbundet med dette. Evt. risici skal kontrolleres.

Dette gælder også, hvis deltageren anvender forarbejdningshjælpstoffer eller (teknologiske) tilsætningsstoffer. Det er kun de forarbejdningshjælpstoffer og teknologiske tilsætningsstoffer, som er tilladt ifølge lovgivningen, der må anvendes.

Vejledning

Når der anvendes vand og/eller damp, skal man være opmærksom på forarbejdningshjælpemidler såsom korrosionshæmmende midler.

Ved ensilering af produkter hvor sukkerniveauet er for lavt, ensilagen er for våd eller for tør, kan tilsætningsstoffer, som skal forsinke opvarmningen, tilsættes ensilagen (sukkerarter, salt, mikroorganismer, urea). Det er kun de ensileringsmidler, der er tilladt ifølge lovgivningen, der må anvendes. Deltageren kan sikre dette ved f.eks. at få leverandøren til at udarbejde en erklæring eller ved udelukkende at købe ensileringsmidler fra en GMP+ deltager.

Den emballage, der anvendes til foderet, skal være egnet til den pågældende fodertype og til det/den valgte transportmiddel eller leveringsmåde. Emballagen skal være udformet på en sådan måde, at den beskytter foderet under normale oplagrings-, behandlings- og leveringsbetingelser.

Genbrugsemballage skal være stærk, nem at rengøre og skal om nødvendigt kunne desinficeres. Deltageren skal på baggrund af en risikoanalyse oprette et rengøringsystem.

Hvor dette er relevant, skal der lægges særlig vægt på returnering af paller og andet genanvendeligt emballeringsmateriale fra husdyravlere.

5.3 Vedligeholdelse og hygiejne

5.3.1 Vedligeholdelse

Der skal udarbejdes og anvendes en vedligeholdelsesplan for alle/alt relevant(e) områder, anlæg eller udstyr. Dette er for at sørge for en sikker og hygiejnisk arbejdsgang.

De dokumenter, som vedligeholdelsesaktiviteterne registreres i, skal vise, at krav og betingelser er overholdt.

Deltageren skal registrere de vedligeholdelsesaktiviteter, der udføres for alt udstyr, og som har afgørende betydning for indsamlingen og oplagringen af foderstoffer.

Vejledning

Følgende elementer kan medtages i udarbejdelsen af vedligeholdelsesprogrammet:

- a. (produktions)områder og produktionshaller
- b. Udstyr og (interne) transportsystemer.
- c. Berørte medarbejdere (egne og lejede medarbejdere)
- d. Hyppigheder

Vedligeholdelsesaktiviteter behøver overhovedet ikke at udgøre en risiko for fodersikkerheden.

Husk også vedligeholdelsen af de transportmidler, som deltageren er ansvarlig for.

5.3.2 Vedligeholdelse af måleudstyr

Deltageren skal sikre, at enhver brug af måleudstyr ikke har en negativ indvirkning på fodersikkerheden.

Vejledning

Husk at kalibrere måleudstyret i forbindelse med vedligeholdelse.

5.3.3 Rengøring

Deltageren skal sikre, at rengøringsnormerne overholdes i alle relevante faser af indsamlingen og oplagringen af foder, således at foderet eksponeres mindst muligt for skadedyr og patogener.

Der skal udarbejdes et rengøringsprogram, og deltageren skal sikre, at indsamlings- og oplagringsfaciliteterne rengøres, således at fodersikkerheden til enhver tid opretholdes.

Rengørings- og desinfektionsprogrammer skal kontrolleres, hvad angår egnethed og effektivitet. En autoriseret person skal foretage inspektioner af rengøringens status, og der skal føres et register over alle disse inspektioner.

Rengørings- og desinfektionsmidler samt andre kemikalier, som anvendes til hygiejniske formål, skal, hvis dette er relevant, opbevares separat i klart afmærkede områder. Dette er for at sikre, at risikoen for utilsigtet kontaminering eller kontaminering som følge af uagtsomhed undgås.

Maskiner eller komponenter samt oplagringsområder, der kommer i kontakt med tørfoder, skal tørres efter vådrensning eller være tørre, før de bruges igen.

Vejledning

Under rengøringen fjernes snavs og rester, der kan udgøre en kontamineringskilde. De påkrævede rengøringsmetoder og materialer afhænger af virksomhedens art og kan omfatte desinfektions- og hygiejnebehandling. Det er kun de rengørings- og desinfektionsmidler, som må komme i kontakt med foder, der må anvendes. Disse skal anvendes i overensstemmelse med producentens anvisninger og de dermed forbundne krav og betingelser i det pågældende produkts sikkerhedsdatablad. Hvis rengørings- og desinfektionsmidler kommer i kontakt med foder, skal deltageren sikre, at kontrolsystemer til enhver tid angiver korrekte og effektive fortyndingsforhold. Deltageren kan gøre brug af oplysningerne i brugsanvisningen for det anvendte rengørings- eller desinfektionsmiddel.

Rengøringsprogrammet bør som minimum indeholde følgende elementer:

- a. Produktionsområder*
- b. Udstyr og (interne) transportsystemer*
- c. Berørte arbejdsopgaver/medarbejdere*
- d. Hvornår rengøring udføres (i hvilke situationer?) Hvornår beslutningen om rengøring tages?*
- e. Rengøringsmetode*
- f. Rengøringsmidlerne. Disse bør registreres og være egnede til formålet.*

*Rengøringsaktiviteter bør ikke udgøre nogen form for risiko for fodersikkerheden. Sørg for, at der ikke sidder unødvendige rester af rengørings- og desinfektionsmidler tilbage på eller i det rengjorte udstyr eller de rengjorte områder.
Hvis transport er omfattet, skal man også huske at rengøre transportmidlerne.*

5.3.4 Forebyggelse og bekæmpelse af skadedyr

Deltageren skal gøre alt, hvad der er muligt inden for rimelighedens grænser, for at holde fugle, selskabsdyr og skadedyr ude fra produktionsområderne og for at forhindre deres tilstedeværelse. Deltageren skal træffe foranstaltninger for at forhindre, at skadedyr trænger ind i virksomhedens områder og bygninger. Deltageren skal udarbejde, dokumentere og implementere et program til bekæmpelse af skadedyr.

Medarbejderne skal, hvis dette er relevant, overholde gældende lovbestemmelser, hvis de udfører aktiviteter til bekæmpelse af skadedyr.

Aktiviteter, som falder inden for rammerne af skadedyrsbekæmpelse, skal planlægges, udføres og registreres. De dokumenter, hvori aktiviteterne registreres, skal vise, at kravene og betingelserne er overholdt.

Vejledning

Husk,

- a. at bygninger skal repareres og vedligeholdes for at forhindre indtrængning af skadedyr.*
- b. at potentielle formeringssteder skal undgås.*
- c. at døre så vidt muligt skal holdes lukket og være tætsluttende. Det skal ikke være muligt for skadedyr at trænge ind, når dørene er lukket.*
- d. at huller, spildevandsrør og grave samt andre steder, hvor skadedyr kan trænge ind, så vidt muligt bør forsegles. Hvis forsegling ikke er mulig, skal der anvendes skærme eller metalriste/-gitre for at minimere risikoen for indtrængning af skadedyr.*
- e. at dyr om muligt skal holdes ude fra produktionsområderne samt de omgivende oplagringsområder og produktionsområder. Hvis tilstedeværelsen af fugle eller andre dyr ikke kan undgås, skal der implementeres procedurer med det formål at beskytte foderet mod potentiel kontaminering.*
- f. at der i de tilfælde, hvor skydning af skadedyr gennemføres som en del af programmet til bekæmpelse af skadedyr, ikke må anvendes bly eller anden giftig ammunition.*
- g. at alle fælder med lokkemad skal fastgøres i den position, de er beregnet til, medmindre dette af en speciel grund ikke er muligt.*
- h. at åbne fælder med lokkemad eller fritliggende lokkemadsprodukter ikke må opstilles i områder, hvor deres anvendelse eller tilstedeværelse kan udgøre en risiko for råvarer eller foderstoffer.*

Procedurer til bekæmpelse af skadedyr skal udarbejdes og sikre, at midler, der er beregnet til at udrydde skadedyr eller forhindre indtrængning af skadedyr, ikke kan kontaminere foderet.

Registret over skadedyrsbekæmpelse skal omfatte følgende:

- a. Oplysninger om alle de midler, der anvendes, sammen med det enkelte produkts sikkerhedsdata;*

- b. *Kvalifikationerne for de medarbejdere, som er involveret i aktiviteter, der vedrører skadedyrsbekæmpelse (hvis dette er lovbestemt). I nogle lande kræver lovgivningen, at de medarbejdere, som udfører aktiviteter, der vedrører skadedyrsbekæmpelse, er uddannet til dette.*
- c. *Kort, som viser fældernes placering og typen af lokkemad.*
- d. *Oplysninger om de korrigerende foranstaltninger, der er blevet implementeret.*
- e. *Gennemførelsen af programmet til bekæmpelse af skadedyr skal registreres af deltageren på en sådan måde, at det er klart for enhver, at programmet er blevet korrekt gennemført.*

5.3.5 Affaldsstyring

Alle stoffer, som anses for at være affald, skal mærkes visuelt som sådant og beskyttes, således at risikoen for fejl eller ukorrekt anvendelse elimineres.

Affald skal samles og opbevares i separate spande eller beholdere. Disse skal være nemme at genkende og være lukkede for at forhindre indtrængning af skadedyr.

5.3.6 Glas og skrøbelige materialer

Deltageren skal sørge for, at glas og skrøbelige materialer ikke udgør nogen risiko for foderet. Alt, hvad der er rimeligt, skal gøres for at minimere risikoen for glasbrud og for at sikre, at foderet ikke kontamineres i tilfælde af glasbrud.

5.4 **Identifikation og sporbarhed/prøveudtagning**

5.4.1 Identifikation og sporbarhed

Foder skal kunne spores i alle faser af indsamlingen, oplagringen, handlen og transporten, således at det om nødvendigt straks kan trækkes tilbage fra markedet på en specifik og præcis måde, og/eller brugerne af disse produkter kan blive korrekt informeret. Deltageren skal til dette formål opstille og beskrive en intern sporbarhedsprocedure.

Deltageren skal træffe passende foranstaltninger for at sikre, at produkterne kan spores effektivt i hver af de ovennævnte faser, som deltageren er ansvarlig for. Deltageren skal til dette formål føre et register indeholdende oplysninger med hensyn til indkøb, produktion og levering, som kan anvendes til effektivt at spore produkterne fra modtagelse til levering.

Deltageren skal sørge for, at de nødvendige oplysninger er tilgængelige inden for fire timer, medmindre de kompetente myndigheder har fastsat en kortere periode.

Yderligere oplysninger om udarbejdelsen af en intern sporbarhedsprocedure findes i GMP+ D2.4 Retningslinjer for sporbarhed.

Deltageren skal som minimum registrere følgende oplysninger for alle produkter og tjenesteydelser:

- a. navn og adresse på leverandører og kunder
- b. leveringsdato
- c. type af produkt eller tjenesteydelse
- d. produktmængde
- e. batchnr., hvor dette er relevant.
- f. produktionsrækkefølgen for hele produktionsprocessen, herunder transportlinjer (fra modtagelse af råvarer til og med levering af foderet).
- g. oplysninger om transport/distribution (hvis deltageren er ansvarlig for transporten).

Deltageren skal også vurdere, om det er nødvendigt at registrere andre oplysninger.

Ved salg af gods i sække er det tilstrækkeligt, at sækkene er klart identificeret, så de kan spores.

Vejledning

Foderstoflovgivningen kræver, at foderstoffer og alle andre produkter, som er beregnet til forarbejdning i et foderstof, eller som det kan forventes vil blive forarbejdet i et foderstof, skal kunne spores i alle trin af produktionsprocessen. På denne måde kan produkterne om nødvendigt straks tages af markedet, og/eller kunderne kan blive informeret på en korrekt og specifik måde.

Batchnr. kan også angives ved hjælp af en producents batchnr., et referencenr., eget batchnr. eller et andet nr.

Hvis deltageren oplagrer foder som en tjenesteydelse, bør han betragte leverandører og kunder som ophavsmændene.

5.4.2 Prøveudtagning

Der skal endvidere inden for rammerne af sporbarhed tages et antal prøver af indgående foderstoffer og (hvis dette er relevant) forarbejdningshjælpstoffer og/eller udgående foderstoffer. Dette skal ske i overensstemmelse med en procedure, som er fastlagt på forhånd af deltageren.

Disse prøver skal:

- a. Pakkes således, at forfalskning ikke er mulig.
- b. Forsynes med mærkater, således at prøverne nemt kan identificeres.
- c. Oplagres på en sådan måde, at deres sammensætning ikke kan ændres, eller at de ikke kan nedbrydes.
- d. Være tilgængelige for de kompetente myndigheder i en periode, som passer til den anvendelse, til hvilken foderstofferne blev sendt på markedet.

Se GMP+ BA13 *Minimumskrav til prøveudtagning*.

Deltageren kan indgå aftaler med tredjemand (f.eks. producenten eller leverandøren), hvad angår udtagning og oplagring af prøver i henhold til ovennævnte krav og med ovennævnte formål.

I så tilfælde skal deltageren have en skriftlig aftale med den pågældende tredjemand.

Vejledning

I GMP+ FSA module er alle deltagere, der forarbejder, producerer eller importerer fysiske produkter forpligtet til at tage prøver. I alle andre virksomheder (såsom handelsvirksomheder) afhænger forpligtelsen til at udtage prøver af den måde, som de pågældende kompetente myndigheder fortolker foderstoflovgivningen på.

En handelsvirksomhed behøver derfor ikke gemme en prøve af alle de foderstoffer, som virksomheden har solgt, så længe virksomheden har sikkerhed for, at den pågældende kunde har udtaget en prøve, der er til rådighed for den kompetente myndighed i tilfælde af en nødsituation.

5.5 EWS og Recall (tilbagekaldelse)

Deltageren skal have en dokumenteret procedure for en (tidlig) advarsel og håndtering af tegn, der indikerer, at fodersikkerheden muligvis ikke opfylder de lovmæssige standarder eller de i GMP+ FSA module fastlagte standarder, og som kan skade de efterfølgende led i kæden. Tegn vurderes på denne baggrund.

Når det opdages, at et foderstof ikke overholder:

- a de lovmæssige bestemmelser vedrørende sikkerhed, eller
- b sædvanlig handelskvalitet, eller
- c kravene indeholdt i GMP+ Certification scheme,

skal deltageren foretage sig følgende:

- a. underrette kunderne:
  - Ved overskridelse af de(t) maksimalt tilladte niveau(er) for uønskede stoffer i foder som nævnt i lovgivningen og/eller GMP+ BA1 *Specifikke fodersikkerhedsgrænser* skal kunderne underrettes inden for 12 timer, efter at kontamineringen er blevet bekræftet.
  - Ved alle andre konstaterede afvigelser og uregelmæssigheder (bortset fra klager, se GMP+ BA5), som ikke er kontrolleret af deltageren, og som kan have konsekvenser for kunderne, skal kunderne underrettes, og
- b. straks tilbageholde foderstoffet eller sørge for, at det tilbageholdes, og
- c. tilbagekalde foderstoffet og sørge for, at det ikke kommer ind i foder- og husdyrbrugssektoren.

En undtagelse til dette er, hvis deltageren kan påvise, at afvigelsen ikke har skadelige konsekvenser for dyrs eller menneskers sundhed. Kravet om, at de lovlige normer ikke må overskrides, gælder dog stadig.

Deltageren skal underrette GMP+ International og certificeringsorganet i henhold til GMP+ BA5 *Minimumskrav EWS*. Hvis deltageren er retligt forpligtet hertil, skal vedkommende også underrette den kompetente myndighed i det land eller den region, hvor deltageren har bopæl, om afvigelsen.

Deltageren skal udarbejde en tilbagekaldelsesprocedure for de ovenfor beskrevne handlinger. Efter udarbejdelsen af tilbagekaldelsesproceduren skal der inden for tre måneder gennemføres en simuleret tilbagekaldelse. Den simulerede tilbagekaldelse skal herefter gentages hvert år. Den erfaring, som indsamles i forbindelse med den simulerede tilbagekaldelse, skal registreres.

Vejledning

På GMP+ Internationals websted findes der en vejledning, som indeholder oplysninger om tilbagekaldelse, og om hvordan en tilbagekaldelsesprocedure udarbejdes og implementeres.

Omfanget af den årlige simulerede tilbagekaldelse kan variere og kan f.eks. afhænge af ændringer i virksomhedens organisation eller af den måde, virksomheden drives på.

Der bør som en del af tilbagekaldelsesproceduren udarbejdes og vedligeholdes en liste med alle relevante kontaktpersoner, herunder de kontaktpersoner hos den kompetente myndighed, der skal have besked:

- a I tilfælde af en alvorlig sikkerhedsrisiko
- b Hvis lovbestemte grænser er blevet overskredet, og en advarsel eller rapport i sådanne tilfælde er obligatorisk i henhold til national lovgivning.

Tilbagekaldelsesproceduren omfatter f.eks. følgende elementer:

- a Identifikationen af batches eller læs af foderstoffer, som ikke er standard, herunder konsekvenserne for andre foderstoffer, batches, læs eller råvarer.
- b Sikring af, at en tilbagekaldelse af et foderprodukt også overvejes og om nødvendigt implementeres i tilfælde af en tilbagekaldelse af et ikke-foderprodukt
- c Identifikation af de berørte læs eller batches.
- d Håndtering af tilbagekaldte foderstoffer, herunder adskillelse fra andre produkter.
- e Registrering af eventuelle tilbagekaldte produkters bestemmelsessted.

6 HACCP

6.1 Planlægning af realiseringen af et sikkert foder

Deltageren skal sikre, at en eller flere skriftlige procedurer baseret på HACCP-principperne udarbejdes, implementeres og vedligeholdes.

Følgende principper er omfattet:

- a. Gennemførelse af en risikoanalyse
- b. Bestemmelse af kritiske kontrolpunkter (KKP'er)
- c. Fastlæggelse af standarder for KKP'erne
- d. Udarbejdelse og implementering af en kontrolplan for KKP'erne
- e. Definerings af kontrolforanstaltninger
- f. Validering og verificering af HACCP-planen
- g. Dokumentation og registrering af HACCP-planen

For at kunne anvende disse principper med et godt resultat skal deltageren opfylde en række krav, herunder

- a. Oprette et HACCP-team (afsnit 6.2).
- b. Beskrive produkter og processer, herunder anvendelse (afsnit 6.3).
- c. Udarbejde og implementere et forudsætningsprogram (kapitel 5).

Vejledning

Se en beskrivelse af en plan for anvendelsen af HACCP-principperne i GMP+ D2.1 "Guideline HACCP GMP+" på GMP+ Internationals websted.

Resultatet af anvendelsen af HACCP-principperne kan registreres i en såkaldt HACCP-plan. En HACCP-plan er et dokument, som er udarbejdet i overensstemmelse med HACCP-principperne. En sådan plan sikrer, at væsentlige risici med betydning for fødevarer- og fodersikkerheden i foderkædesektoren styres.

6.2 HACCP-team

Deltageren skal sammensætte et HACCP-team, som skal udarbejde et HACCP-system. Dette team skal udarbejde en effektiv HACCP-plan.

HACCP-teamet skal bestå af medarbejdere fra alle relevante driftsområder og funktioner i virksomheden, og mindst ét medlem skal have påviselig viden om/eller erfaring med anvendelsen af HACCP-principperne.

HACCP-teamet skal foretage en risikoanalyse, som har til formål at identificere og kontrollere alle potentielle risici, som kan have en negativ indvirkning på fodersikkerheden.

HACCP-teamet skal have ekspertise i forskellige discipliner eller skal være i stand til at gøre brug af ekspertbistand i forbindelse med udarbejdelsen af risikoanalysen og etableringen og vedligeholdelsen af det påkrævede feed safety management system.

Navnene på HACCP-teamets medlemmer skal være registreret i HACCP-dokumentationen.

Den enkelte medarbejder må gerne have flere forskellige roller inden for HACCP-teamet. Deltageren kan også gøre brug af eksterne personer eller konsultere eksterne ressourcer, forudsat at teamet stadig kan fungere effektivt.

Vejledning

En HACCP-plan er et dokument, som er udarbejdet i overensstemmelse med HACCP-principperne, og som sikrer, at væsentlige risici med betydning for fødevare- og fodersikkerheden styres.

Det forventes, at deltageren gør en rimelig indsats for at sikre, at der oprettes et HACCP-team bestående af medlemmer fra forskellige dele af virksomheden. Hvis det ikke er muligt for en deltager at oprette et helt team, så kan teamet også f.eks. bestå af deltageren selv assisteret af et eksternt konsulentfirma.

6.3 Beskrivelse af produkter og processer

6.3.1 Fastsættelse af krav

Deltageren skal fastsætte alle krav med hensyn til foder, herunder oplagring og/eller transport:

- a Lovkrav, hvad angår foder og foderets indsamling, oplagring og transport, og
- b alle yderligere krav, som vedrører fodersikkerhed, eller som er nødvendige for den angivne eller påtænkte anvendelse, hvis denne er kendt.

Kommunikationen med kunder skal under alle omstændigheder være klar, hvad angår:

- a kundens krav med hensyn til fodersikkerheden og/eller
- b andre særlige kundekrav. Hvis kunden deltager i et specielt fodersikkerhedsprogram, skal deltageren sikre, at han (deltageren) forstår og opfylder de specifikke programkrav, herunder f.eks. eventuelle specifikke oplagrings- eller transportbetingelser.

Ethvert *fodermiddel*, der er købt eller modtaget, skal (sammen med en generisk risikovurdering) være opført i Feed Support Products (FSP) Hvis deltageren indkøber eller modtager et *fodermiddel*

- a der ikke findes en risikovurdering af i GMP+ Feed Support Products (FSP) eller
- b som produceres ved hjælp af en produktionsmetode, som ikke svarer til en af de risikovurderinger, der allerede findes i GMP+ Feed Support Products (FSP),

så skal deltageren på forhånd sikre, at (en del af) risikovurderingen er opført i FSP. Ovenstående gælder ikke for fodermidler, der udelukkende handles til foder til dyr, der ikke anvendes i fødevareproduktionen.

I bilag GMP+ BA7 gældende for specifikke biprodukter fra olie- og fedtindustrien (fra bestemte oprindelseslande) fastsættes der yderligere krav. Disse krav fokuserer på indkøb af råvarer, afsendelse, transport, kontrolovervågning og mærkning. Hvis det er relevant, skal deltageren overholde disse krav.

Vejledning

Se oplysninger om relevante krav i GMP+ Feed Safety Assurance (FSA) module:

- a. GMP+ BA1 Specifikke fodersikkerhedsgrænser,
- b. GMP+ BA3 Minimumskrav til negativliste,
- c. GMP+ BA4 Minimumskrav til inspektioner og analyse
- d. GMP+ BA10 Minimumskrav til indkøb.

Se oplysninger om proceduren vedr. indsendelse af en risikovurdering til offentliggørelse i databasen Feed Support Products (FSP) på GMP+ Internationals websted.

En generisk risikovurdering af et fodertilsætningsstof behøver ikke være opført i GMP+ Internationals Feed Support Products (FSP).

6.3.2 Specifikation af foder

Deltageren skal fastlægge og specificere alle (sikkerheds)krav, hvad angår foder. Der skal være en beskrivelse af hvert enkelt foder baseret på ovennævnte krav. Denne specifikation skal omfatte de produkter, som anvendes i produktionen til og med distributionen af det pågældende foder.

Såfremt kravene ændres, skal deltageren sørge for, at den relevante specifikation ændres, og at de relevante medarbejdere informeres om ændringerne. Specifikationen skal holdes opdateret.

Specifikationerne skal, hvor dette er relevant, som minimum omfatte følgende elementer:

- a Foderets egenskaber
  1. Generelle oplysninger (navn, koder, oprindelse, frembringelses-/produktionsmetode etc.)
  2. Sammensætning (kemisk, fysisk, mikrobiologisk);
  3. Anvendte råvarer og hjælpestoffer (herunder fodertilsætningsstoffer og forarbejdningshjælpestoffer)
  4. Produktstandarder eller -krav (foderstoflovgivning, kundeaftaler) og tolerancer. I henhold til GMP+ Feed Safety Assurance module skal foderet som minimum opfylde de relevante produktstandarder, som er fastlagt i GMP+ BA1 *Specifikke fodersikkerhedsgrænser*.
  5. Andre oplysninger (herunder oplagring, emballering).
- b Brugskarakteristika
  1. Tilsigtet brug
  2. Forarbejdnings-/håndteringsinstruktioner
  3. Doseringsinstruktioner
  4. Oplagringsforhold
  5. Holdbarhed
  6. Betingelser og aftaler med hensyn til transport og leveringssted
  7. De lovpligtige meddelelser som angivet på emballagen eller i de ledsagende dokumenter.

Vejledning

Formålet med GMP+ FSA module er at fremme fodersikkerheden. En specifikation skal under alle omstændigheder indeholde oplysninger om sikkerhedsaspekter. Specifikationerne for det færdige produkt giver en indledende indikation af mulige risici. Ud over de ingredienser, der anvendes i det pågældende foder (råvarer, fodertilsætningsstoffer, forarbejdningshjælpstoffer), indeholder specifikationen også andre elementer, der kan påvirke ernærings- og fodersikkerheden. Dette kan vedrøre kemiske, fysiske og mikrobiologiske egenskaber (såsom kontaminerende eller uønskede stoffer) eller de ønskede betingelser for indsamling, oplagring eller transport.

Der skal tages hensyn til de krav og standarder, der er indeholdt i GMP+ standardens forskellige dokumenter. Disse skal om nødvendigt indgå i specifikationen.

Bemærk: Det er ikke alle komponenter, der kan specificeres fuldt ud. Dette gælder især for de komponenter, som er specificeret under punkt b).

Af hensyn til effektiviteten kan det besluttes at danne fodergrupper. Det er herefter vigtigt, at

- a. foretage en kritisk undersøgelse af de specifikke forskelle mellem de enkelte foderstoffer, der skal produceres,
- b. opbevaringsforhold svarer til hinanden,
- c. vigtige aspekter vedrørende produktsikkerhed ikke overses.

Doseringsinstruktioner betyder de instruktioner, som skal anvendes i forbindelse med direkte fodring af dyrene samt de instruktioner, der skal anvendes i forbindelse med f.eks. forarbejdning i foderblandinger.

Ved udarbejdelsen af produktspecifikationer for primærprodukter kan deltageren gøre brug af eksterne kilder såsom sektorspecifikationer. Det bør herefter tjekkes, om disse specifikationer er korrekte og fuldstændige. Hvis dette ikke er tilfældet, bør de ændres.

En handelsvirksomhed kan gøre brug af de specifikationer, som er udarbejdet af producenten. Se også GMP+ D2.5 "A guide for the supplier assessment".

6.3.3 Beskrivelse af processen

HACCP-teamet skal udarbejde en beskrivelse af processen i form af flowdiagrammer og en plantegning (hvis dette er relevant), som gør organisationen i stand til at identificere og vurdere risici.

Flowdiagrammerne og plantegningen skal verificeres af HACCP-teamet og skal holdes opdateret.

Flowdiagrammerne skal som minimum opfylde følgende krav:

- a. De skal vise alle de enkelte trin i processen fra indkøb til levering. Disse omfatter alle de aktiviteter, som er outsourcet, og en beskrivelse af alle de anvendte produkter, herunder hjælpestoffer, returvarer fra kunder og affald, som produceres i løbet af processen.
- b. De skal være entydige og præcise og være detaljerede, således at evt. risici kan fastlægges.

Hele virksomhedens infrastruktur skal vises i en plantegning, som skal omfatte følgende:

- a. virksomhedsenheder, oplagringsområder og personalefaciliteter
- b. områder/lokaler, hvor krydskontaminering eller tilfældig kontakt er mulig mellem smøre- og kølemidler, ubehandlede og behandlede foderstoffer, emballage, paller etc.

Vejledning

Se HACCP-manualen på GMP+ Internationals websted, som indeholder en oversigt over nyttige symboler, som kan anvendes til en skematisk beskrivelse af en proces.

Det er kun relevant at udarbejde en plantegning, hvis deltageren fysisk modtager og oplagrer foderstoffer.

6.4 Risikoanalyse

6.4.1 Identifikation af risici

HACCP-teamet skal identificere og dokumentere alle potentielle risici, som kan have en negativ indvirkning på fodersikkerheden.

Identifikationen af risici er baseret på:

- a. Råvarer og hjælpestoffer
- b. Specifikationen af det pågældende foder
- c. Virksomhedens opbygning og de anvendte ressourcer
- d. Det udarbejdede flowdiagram
- e. Den udarbejdede plantegning
- f. Erfaring, ekspertise, forskning og andre informationskilder (interne/eksterne)
- g. Den generiske risikovurdering, som er indeholdt i databasen Feed Safety Database (hvis relevant).

For hver risiko registrerer HACCP-teamet også et acceptabelt tilstedeværelsesniveau i foderet, der som minimum skal overholde de lovmæssige normer, og de normer som er fastsat i GMP+ FSA module. Se GMP+ BA1 *Specifikke fodersikkerhedsgrænser*.

6.4.2 Risikovurdering

HACCP-teamet udfører en risikovurdering for hver identificeret risiko. Dette gøres systematisk. Formålet er at afklare, om en risiko er af en sådan karakter, at eliminering eller reducere til et acceptabelt niveau er af afgørende betydning for bearbejdningen og/eller håndteringen af sikkert foder.

6.5 Fastlæggelse af kontrolforanstaltninger og KKP'er (kritiske kontrolpunkter)

6.5.1 Fastlæggelse af specifikke kontrolforanstaltninger.

HACCP-teamet skal registrere og implementere de foranstaltninger, som skal anvendes til at kontrollere alle de risici, som det på baggrund af risikoanalysen er blevet bestemt kan have en negativ indvirkning på fodersikkerheden.

Mere end én kontrolforanstaltning kan være nødvendig for at kontrollere én risiko, og mere end én risiko kan kontrolleres af en enkelt kontrolforanstaltning.

6.5.2 Bestemmelse af kritiske kontrolpunkter (KKP'er)

HACCP-teamet skal herefter bestemme, om kontrolforanstaltningen udgør den sidste foranstaltning i kontrolprocessen for den pågældende risiko. Hvis dette er tilfældet, er der tale om et kritisk kontrolpunkt (KKP). Årsagen til, hvorfor der er tale om et kritisk kontrolpunkt (KKP), skal registreres.

6.6 Fastlæggelse af standarder

For at kunne vurdere om en specifik kontrolforanstaltning er effektiv, skal HACCP-teamet for hvert kritisk kontrolpunkt (KKP) bestemme:

- a. hvilke parametre der skal måles, analyseres eller observeres, og
- b. hvilke produktstandarder (grænser for handling og afvisning), der gælder for disse parametre.

Ved fastlæggelsen af produktstandarderne (grænser for handling og afvisning) skal bestemmelserne i den relevante foderstoflovgivning og produktstandarderne i GMP+ FSA module (i GMP+ BA1 *Specifikke fodersikkerhedsgrænser*) overholdes. Disse produktstandarder skal altid anses for at være (kontraktmæssige) forpligtelser.

Vejledning

Ved fastsættelse af kritiske grænser eller produktstandarder bør deltageren gøre brug af bestemmelserne indeholdt i afsnit 6.3.

6.7 Kontrol

Der skal udarbejdes, registreres og implementeres en kontrolplan, som især omfatter kontrollen af kritiske kontrolpunkter.

Planen skal indeholde alle planlagte målinger, analyser og observationer af karakteristika, som indikerer, at de kritiske kontrolpunkter kontrolleres. Dette gælder for indgående og udgående foderstoffer.

Kontrolplanen skal under alle omstændigheder opfylde kravene fastlagt i GMP+ FSA module (se GMP+ BA4 *Minimumskrav til inspektioner og analyse*). Deltageren skal begrunde kontrolplanens struktur.

Kontrolresultaterne skal registreres.

Kontrolplanen omfatter:

- a. Procedurerne for og hyppigheden af prøveudtagningen
- b. De (analyse)metoder og det udstyr, der anvendes. Disse metoder skal være egnede til at nå de planlagte resultater
- c. De laboratorier, der er udvalgt til at udføre de pågældende analyser
- d. Hyppigheden af analyser, tjek og inspektioner
- e. Overholdelse af specifikationerne og anvendelsen i tilfælde af manglende overholdelse af specifikationerne
- f. Alle planlagte inspektioner, tjek og analyser
- g. Instruktionerne for gennemførelsen af inspektioner og tjek
- h. De medarbejdere, som har ansvaret for at gennemføre kontrolaktiviteterne
- i. De medarbejdere, som har ansvaret for at vurdere resultaterne af kontrolplanen
- j. De medarbejdere, som har ansvaret for at frigive foderet

Deltageren skal sørge for, at prøverne inden for rammerne af kontrolplanen identificeres og opbevares korrekt (i den periode, som gælder for den pågældende type prøve). Se også GMP+ BA13 *Minimumskrav til prøveudtagning*.

Hvis måling og kontrolovervågning finder sted ved hjælp af en analyse, skal GMP+ deltageren sørge for, at denne foretages af et laboratorium, der er godkendt hertil i henhold til GMP+ FSA module. Se GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*.

6.8 Korrigerende handlinger

Deltageren skal sikre, at afvigelser fra kravene i denne standard registreres og kontrolleres, således at u hensigtsmæssig brug eller uautoriseret levering af foderstoffer undgås. Disse inspektioner og den tilhørende autorisation, hvad angår håndtering af afvigelser, skal fastlægges i en procedure.

Deltageren skal håndtere afvigelser i forbindelse med et foderstof på en af følgende måder, og bevis herfor skal være tilgængelig:

- a træffe foranstaltninger til at korrigere de observerede afvigelser,
- b tillade brug, frigivelse eller accept gennem en kompetent myndigheds godkendelse,
- c træffe foranstaltninger til at udelukke den oprindeligt tilsigtede brug eller anvendelse. Hvis produkterne ikke længere er egnede som foder, skal de anvendes på en måde, som opfylder bestemmelserne indeholdt i gældende lovgivning.

Hvis en afvigelse korrigeres, skal den verificeres på ny for at vise, at den nu opfylder samtlige krav.

Vejledning

Husk at gemme oplysninger om og/eller bevis for typen af afvigelse, og de foranstaltninger, som efterfølgende er blevet truffet (herunder også eventuelle opnåede godkendelser).

Denne kontrol tjener som identifikation, dokumentation, evaluering, adskillelse (hvor dette er praktisk muligt) og fjernelse af afvigende foderstoffer samt underretning af såvel interne som eksterne involverede parter.

6.9 Validering og verifikation

6.9.1 Validering

Før HACCP-planen kan implementeres, skal deltageren validere, at de valgte kontrolforanstaltninger vil være effektive til at kontrollere de pågældende risici med. Hvis valideringen viser, at de valgte kontrolforanstaltninger ikke er effektive, skal deltageren træffe yderligere foranstaltninger.

Valideringen kan udføres af (medlemmer af) HACCP-teamet. Uafhængige personer må også være involveret i valideringen, medmindre dette ikke er muligt inden for rimelighedens grænser. Deltageren skal så forklare, hvorfor dette er tilfældet (se vejledning).

De personer, som tager del i valideringen, og de aktiviteter, som de udfører, skal være klart fastlagt.

Vejledning

Formålet med validering er på forhånd og på en uafhængig måde at sikre, at de risici, som er blevet fastlagt af HACCP-teamet, er fuldstændige og korrekte, og at de vil blive effektivt kontrolleret ved brug af HACCP-planen.

Det forventes, at deltageren gør en rimelig indsats for at sikre, at HACCP-teamet foretager en uafhængig vurdering. Dette kan omfatte brugen af en konsulent, en medarbejder, en medarbejder fra en anden virksomhed med lignende aktiviteter eller en anden person som f.eks. en kunde, der er i stand til at stille kritiske spørgsmål med hensyn til HACCP-planen. Hvis en deltager ikke er i stand til at få en uafhængig person til at deltage i valideringen, kan deltageren vælge at udføre en ikke-uafhængig validering. En sådan validering udføres så af HACCP-teamet selv.

Indsamlingen og vurderingen af objektive data (såsom analyser) kan give god indsigt i, om HACCP-planen fungerer effektivt. Se oplysninger om dette i afsnit 8.3.

6.9.2 Verifikation

Når HACCP-planen er blevet udarbejdet, skal der foretages en regelmæssig (som minimum årlig) verifikation af (elementer af) systemet. Verifikation er anvendelsen af yderligere oplysninger for at verificere, om systemet stadig er effektivt, og om det fungerer efter hensigten. Verifikation udføres og dokumenteres af HACCP-teamet. Se også afsnit 8.3.

Vejledning

Verifikation er anvendelsen af yderligere oplysninger for at kontrollere, om systemet stadig er effektivt, og om det anvendes efter hensigten.

Verifikationen af HACCP-planen udføres ofte som en del af en generel gennemgang af ledelsessystemet. Andre krav til en fuldstændig vurdering er af disse årsager blevet fastlagt i afsnit 8.3 "Vurdering af ledelsessystemet og forbedringer".

HACCP-manualen på GMP+ Internationals websted indeholder flere oplysninger om verifikation af HACCP-planen.

7 STYRING AF DRIFTSAKTIVITETER

Vejledning:

Følgende tabel viser, i hvilke afsnit de forskellige krav er indeholdt.

Afsnit	Handel	Oplagring og omladning	Transport*
7.1	X		
7.2		X	
7.3			X

* Selvom deltageren ikke er ansvarlig for transporten (f.eks. fordi kunden selv afhenter foderet), findes der stadig nogle krav til korrekt levering, som skal opfyldes. Se oplysninger om dette i afsnit 7.3.5.

7.1 Handel med foder

7.1.1 Generelt

Deltageren skal sikre, at handlen med foder foregår i overensstemmelse med GMP+ Internationals betingelser og krav. Handlen med foder skal administreres på en klar og ligefrem måde.

Der skal udarbejdes en procedure for hele handelsprocessen. Specifikationer skal være en del af indkøbsdokumenter og -kontrakter.

Vejledning:

Selve handelsprocessen er en vigtig proces, som skal styres på en ordentlig måde for at sikre fodersikkerheden. Handelsvirksomheden har på den ene side kontakt med kunder, som har (specifikke) krav til foderet, og på den anden side med leverandører, som leverer foderet.

Bemærk: Se også afsnit 7.2, hvis handelsvirksomheden også er ansvarlig for oplagring.

7.1.2 Indkøb

7.1.2.1 Generelt

Deltageren skal sikre, at indkøbte foderstoffer og andre produkter og tjenesteydelser overholder de specificerede indkøbskrav.

Hvis deltageren ønsker at indkøbe en sikret vare eller tjenesteydelse (GMP+ sikret eller tilsvarende), er det deltagerens ansvar at underrette leverandøren herom. Dette er – naturligvis – ikke relevant, hvis der anvendes en godkendt gatekeeper-mulighed for indkøb. Se oplysninger om dette i GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*.

Deltageren skal udvælge og foretage en vurdering af (potentielle) leverandører og vælge de leverandører, der er i stand til at levere foderstoffer og/eller tjenesteydelser, som opfylder de specificerede krav.

Med hensyn til ovenstående skal deltageren som minimum opfylde følgende krav:

- a. Forud for indkøb af produkter eller tjenesteydelser skal deltageren foretage en risikovurdering baseret på HACCP-principperne.
På baggrund af denne risikovurdering samt den kvalitetssikring, som udføres af leverandøren, skal deltageren udvælge en leverandør og fastlægge sit (indgangs)tjek.

Hvis deltageren indkøber foderstoffer eller specifikke tjenesteydelser, så skal deltageren også sikre, at disse foderstoffer eller tjenesteydelser:

- b. kommer fra leverandører, der er GMP+ certificeret på tidspunktet for levering, eller
- c. kommer fra leverandører, som er certificeret på grundlag af en standard, som er godkendt i GMP+ FSA module.
- d. Visse foderstoffer og tjenesteydelser kan også indkøbes uden et af de ovennævnte certifikater (dvs. hos en ucertificeret leverandør). Der er fastlagt separate krav til dette.

GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb* indeholder flere oplysninger om, hvilke foderstoffer og tjenesteydelser, dette gælder for, samt oplysninger om hvad der er muligt.

Vejledning

De specificerede indkøbskrav er baseret på de krav, som er opstillet for det foder, der skal produceres (slutproduktet, se afsnit 6.2).

Inden for rammerne af GMP+ FSA module er det muligt at certificere følgende tjenesteydelser: transport, oplagring & omladning og laboratoriydelser (i henhold til den tilhørende GMP+ standard). Hvis deltageren indkøber en af disse tjenesteydelser, skal deltageren sikre, at den pågældende tjenesteydelse er certificeret i henhold til GMP+ eller en anden standard, som er accepteret som værende tilsvarende. Se oplysninger om dette i GMP+ BA10 Minimumskrav til indkøb:

- a *Der gælder stadig en række særlige undtagelser vedr. outsourcing af oplagring og transport, især for virksomheder uden for Holland. Se oplysninger om transport i afsnit 7.3 og oplysninger om oplagring i GMP+ BA10 "Minimumskrav til indkøb".*
- b *Outsourcing af processer såsom tørring og emballering kan kun foretages til certificerede virksomheder, som er godkendt i henhold til GMP+. Se oplysninger om dette i GMP+ BA10 Minimumskrav til indkøb.*
- c *Hvis en deltager indkøber andre former for tjenesteydelser såsom silorengøring, skadedyrsbekæmpelse, vedligeholdelse af udstyr, er det ikke nødvendigt med et certifikat. Det er således "kun" nødvendigt at opfylde kravene specificeret i punkt d i ovenstående boks.*

Andre produkter er f.eks. forarbejdningshjælpstoffer eller rengørings- og desinfektionsmidler. Andre tjenesteydelser omfatter silorengøring eller skadedyrsbekæmpelse. Dette henviser selvfølgelig til produkter eller tjenesteydelser, som kan have en indvirkning på fodersikkerheden.

7.1.2.2 Indkøb inden for rammerne af indsamling

Det foregående afsnit omfatter generelle krav til indkøb foretaget af en handelsvirksomhed. Disse krav gælder også i fuld udstrækning for indsamling i tilfælde af f.eks. indkøb fra en anden indsamler, handelsvirksomhed eller certificeret avler.

Der er blevet udarbejdet en række specielle indkøbsmuligheder for direkte indkøb fra en ikke-certificeret avler. Se oplysninger om dette i GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*, bilag 4.

Vejledning:

GMP+ er baseret på en lukket kæde, hvilket betyder, at alle virksomheder i kæden er GMP+ certificeret eller certificeret i henhold til en anden godkendt standard. GMP+ kæden begynder med dyrkning. Avleren bør derfor være GMP+ certificeret. I praksis er der dog mange avlere, der deltager i specielle nationale kvalitetsprogrammer. Det er ikke muligt at sikre, at hvert og et af disse programmer opfylder samtlige GMP+ krav, eller at godkende alle disse programmer. Det er grunden til, at GMP+ har en såkaldt Gatekeeper-protokol, der indeholder separate indkøbsregler for indkøb af fodermidler fra ikke-GMP+ certificerede avlere.

7.1.3 Vurdering af leverandører

7.1.3.1 Generelt

Deltageren skal hvert år foretage en vurdering af samtlige leverandører. Der skal fastlægges kriterier for udvælgelse, vurdering, godkendelse og evaluering. Avlere kan endvidere vurderes som en gruppe. Deltageren skal forklare gruppeklassificeringen.

Vejledning:

Oplysninger om dette emne findes i GMP+ 2.5 "A guide for the supplier assessment". Dette dokument findes på GMP+ Internationals websted.

En indsamler har ofte mange leverandører (avlere). Der kan ikke foretages en fuld vurdering af hver enkelt avler. Den risikoanalyse, som gennemføres, kan således gælde for f.eks. en gruppe af "identiske" avlere.

Der findes mange andre praktiske muligheder for at indgå aftaler med avlere. Det er vigtigt, at den pågældende avler informeres om de regler, som han skal overholde. Se også oplysninger om kravene til indgangstjek i afsnit 7.2.2.

7.1.4 Verifikation af det indkøbte produkt

Deltageren skal udarbejde og gennemføre inspektioner for at verificere, at det indkøbte foder er i overensstemmelse med de specificerede krav. Disse inspektioner kan også foretages af inspektionsvirksomheder, hvis dette er relevant. Se oplysninger om håndtering af ikke-standardfoder i afsnit 7.1.5.

Hvis deltageren rent faktisk modtager foderet på sit eget område, henvises der til afsnit 7.2, som indeholder oplysninger om verifikation af det indgående produkt.

7.1.5 Ikke-standardprodukter

Deltageren skal udarbejde en procedure, som fastlægger, hvad der skal ske med det foder, som ikke opfylder specifikationerne.

Denne procedure skal omfatte følgende elementer:

- a identifikation af de berørte batches eller læs
- b dokumentation for styringen og vedligeholdelsen af ikke-standardprodukter
- c vurdering af årsagen til afvigelsen
- d adskillelse af de berørte batches eller læs
- e kommunikation med de involverede parter
- f forebyggende eller korrigerende handlinger for at undgå, at afvigelsen forekommer igen.

Ansvar for inspektionen og fjernelsen af ikke-standardprodukter skal defineres. Enhver afvigelse skal dokumenteres sammen med de beslutninger, som er blevet truffet, hvad angår de handlinger, der skal foretages. Disse handlinger skal foretages af kompetent personale.

Afvigende foder skal håndteres på en af følgende måder:

- a fjernes som affald eller anvendes som biomasse
- b behandles, således at det kan anvendes som foder
- c accepteres (hvis dette er aftalt skriftligt med kunden)
- d sælges som en anden kvalitet (hvis produktet opfylder specifikationerne for den anden kvalitet).

De krav, som skal gælde for behandlingen af afvigende foder, der ikke kan anvendes som foder, skal dokumenteres. I tilfælde af afvigelser skal foderet vurderes på ny efter behandlingen for at sikre, at den pågældende batch nu opfylder de specificerede krav.

Godkendelsen og behandlingen (f.eks. hvad angår afvist kvalitet eller returvarer fra kunder) skal overvejes inden for rammerne af HACCP-planen. Kvalitets(specifikation)er for returvarer fra kunder skal være kendt. Deltageren skal være i besiddelse af oplysninger, som viser, om blanding eller krydskontaminering har fundet sted hos den eksterne virksomhed. Der skal fastlægges en procedure for tilbagekaldelsen af eksterne returløb. Det foder, som ikke kan godkendes, skal anses som værende affald og fjernes på korrekt vis. Bevis herfor skal foreligge.

Foder, som ikke fuldt ud opfylder kundens specifikationer, kan kun leveres til kunden, hvis kunden er blevet gjort opmærksom på problemet og skriftligt har bekræftet over for deltageren, at leveringen accepteres.

7.1.6 Salg og kontrakter

Foderspecifikationer skal aftales mellem deltageren og køberen og nedfældes i en kontrakt. Deltageren skal sikre, at alle foderstoffer leveres i overensstemmelse med de aftalte specifikationer.

Salget af foder skal foregå på en klar og tydelig måde.

Vejledning

Foderspecifikationer omhandler sikkerhedskrav: Se også afsnit 6.3.2.

Hvis det ikke er almindeligt at udarbejde en kontrakt med køberen (f.eks. i tilfælde af direkte levering til husdyravleren), så er det også muligt at vedhæfte specifikationerne til fakturaen.

7.1.7 Mærkning og levering

Ved levering skal batchen være ledsaget af den lovpligtige produktinformation. Dokumentationen i forbindelse med levering skal være klar og entydig.

Deltageren skal sikre, at mærkning og levering af de foderstoffer, som han leverer, er i overensstemmelse med gældende lovkrav.

Se oplysninger om yderligere krav vedr. ikke-GMP+ certificeret foderstoffer og yderligere mærkningskrav i GMP+ BA6 *Minimumskrav til mærkning og levering*.

7.2 Oplagring

7.2.1 Generelt

Alle trin i processen skal planlægges og styres for at sikre, at foderet hele tiden opfylder de specifikationer og fastlagte parametre for kritiske kontrolpunkter. Dette skal baseres på en HACCP-risikoanalyse. Der skal foretages korrekt registrering.

Alle processens kontrolpunkter, som er relevante for sikkerheden af de foderstoffer, som forarbejdes, indsamles, oplagres osv. skal kontrolleres på en effektiv og påviselig måde i overensstemmelse med de formelle HACCP-principper.

Særlig opmærksomhed skal rettes mod de trin, som ikke beskrives i detaljer i de følgende kapitler. Velegnede kontrolforanstaltninger skal implementeres. Procedurer skal beskrive korrigerende foranstaltninger i de tilfælde, hvor de kritiske procesparametre er overskredet. Disse procedurer skal baseres på en HACCP-risikoanalyse.

Der skal foretages egnede inspektioner (f.eks. af holdbarheden) i løbet af f.eks. modtagelses-, læsnings-, oplagrings- og forarbejdningsfaserne.

En kvalificeret person skal gøres ansvarlig for oplagringsaktiviteterne.

Hvis der ændres i oplagringsprocessen, skal deltageren undersøge proceduren og implementere de nødvendige ændringer.

7.2.2 Verifikation af indgående produkter ("indgangstjek")

Der skal være en procedure for godkendelse af indgående produkter. Denne procedure skal beskrive kriterier for korrekt godkendelse og frigivelse af foder, herunder kriterier for godkendelse af transport.

Proceduren skal baseres på en afsluttet risikoanalyse. Gennemførelsen af indgangstjek skal registreres. Se oplysninger om krav vedr. prøvetagning i afsnit 5.4.

Produkterne skal overholde specifikationerne. Det er meget vigtigt at tjekke, om specifikationerne overholdes. Deltageren skal også tjekke, om transporten overholder de aftalte krav.

(Det skal som minimum tjekkes om transportørens GMP+ certificering er korrekt, og om kravene med hensyn til læsserækkefølge, foregående læs og implementering af de nødvendige rengøringsssystemer overholdes).

Lastrumsinspektions-rapporter (LCI-rapporter) for alle modtagne søtransporter, nærsøfartransporter, transport ad indenlandske vandveje og jernbanetransporter skal være tilgængelige eller skal kunne genfindes.

I tvivlstilfælde skal specifikationerne verificeres ved hjælp af analyser.

Hyppigheden heraf kan variere for de forskellige parametre. Batches fra 'nye' leverandører skal tjekkes med mere hyppigt.

Produkterne må ikke godkendes, hvis de ikke overholder specifikationerne, medmindre de behandles med det formål at sikre, at batchen overholder specifikationerne.

Vejledning:

Inspektionspunkter kan være:

- a Farve*
- b Fysisk form*
- c Lugt*
- d Kontaminering med insekter, snavs og andre ting, som ikke hører hjemme i produktet, og som ikke skal blandes sammen med foderstoffer*
- e Fugt/svamp*
- f Usædvanlig beskadigelse*
- g Overholdelse af specifikation*
- h Transportmidlets renlighed og funktionsdygtighed. Overholder transportmidlet de indgåede aftaler og de fastlagte krav (hvad angår foregående læs, rengøring)?*

En indsamler har ofte mange leverandører (avlere). Det er en stor opgave at tjekke hver enkelt leverance 100 % fra hver enkelt avler, og det er muligvis ikke nødvendigt. Ifølge kravene skal indgangstjekket baseres på risiciene. En risikoanalyse kan frembringe oplysninger, som kan anvendes til at bestemme intensiteten og omfanget af tjek.

7.2.3 Oplagring og omladning

Deltageren skal styre al oplagring og omladning af gods i sække samt bulkvarer. Dette gælder for oplagring og omladning både på egne og lejede områder.

Foranstaltninger til styring af oplagring skal være tilfredsstillende.

Foderstoffer skal transporteres (internt) og oplagres på en sådan måde, at det er nemt og forbliver nemt at identificere dem. Dette er for at undgå forvirring, krydskontaminering og forringelse af kvaliteten.

Alle produkter, som deltageren oplagrer i den samme bygning, men som ikke er beregnet til foderbrug, skal holdes klart adskilt fra foderstofferne og være identificeret som sådan i alle faser af produktionen, emballeringen, oplagringen, forsendelsen og leveringen, medmindre risikoanalysen specifikt viser, at ikke-adskilt oplagring ikke udgør nogen risiko for det pågældende foderstof.

Hvor dette er relevant, skal temperaturerne holdes så lave som muligt og variere så lidt som muligt for at undgå kondens og forrådnelse. Misfarvning og muggen lugt er tegn på svampeangreb (oplagringssvamp).

Deltageren skal tjekke, om batchen er fri for svampeangreb (f.eks. ved at bruge sine sanser).

Deltageren må kun anvende beskyttelsesmidler til lagerområder, hvis:

- a de er godkendt af de kompetente myndigheder, og
- b de kan anvendes i overensstemmelse med brugsvejledningen, og
- c de anvendes af kvalificerede personer.

Deltageren skal dokumentere, hvilket beskyttelsesmiddel der anvendes, hvornår det anvendes og til hvilke foderstoffer. Det er vigtigt, at de foreskrevne ventetider tages i betragtning.

Hvis der anvendes siloer eller tanke til oplagring, skal deltageren foretage en registrering af silo- eller tanktømningsrapporterne (som minimum 1 gang hver 3. måned). (Hvis dette ikke kan lade sig gøre i praksis, kan en virksomhed i visse situationer anvende en lavere hyppighed for rapportering af silotømning.) Årsagerne hertil skal angives. Virksomheden skal være klar over, at en evt. tilbagekaldelse vil blive større, da perioden mellem to silotømningsrapporter vil være længere.

Oplagring kan også outsources til en virksomhed, som også er GMP+ certificeret, eller som har et andet certifikat, som er godkendt inden for GMP+ FSA module. I visse særlige situationer kan oplagring også outsources til en ikke-certificeret virksomhed. GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb* indeholder oplysninger om godkendte oplagringscertifikater samt yderligere oplysninger.

Vejledning:

Beskyttelsesmidler til lagerområder er f.eks. syrer eller konserveringsmidler og skadedyrsbekæmpelsesmidler. Formålet med at anvende beskyttelsesmidler til lagerområder er at beskytte foderet under oplagring, så oplagringen ikke har nogen negativ indvirkning på foderet.

Forrådelse påvirkes af oplagringens varighed, temperatur og relative fugtighed. Ved for fugtige og/eller for varme oplagringsforhold er der risiko for, at der kan ske en forrådnelse pga. mikrober, svampe og dannelsen af mykotoksiner. Det bør kontrolleres, at de korrekte forhold er til stede.

Hvis deltageren også oplagrer andre produkter (ikke-foderprodukter eller produkter, som ikke kan anvendes som foder), så gælder kravet om separat oplagring i princippet, medmindre en risikoanalyse viser, at "fælles" oplagring ikke har en skadelig virkning på foderet. Ikke-separat oplagring er f.eks. muligvis ikke nødvendig, hvis fødevarer oplagres i det samme område.

7.2.4 Rensning/sining/filtrering

Tilstedeværelsen af kontaminerende stoffer såsom glas, træ, jord eller emballagematerialer i foderet skal begrænses så meget som muligt. I tilfælde af kontaminering skal foderet renses, så det igen opfylder specifikationerne. Deltageren skal til dette formål anvende tilfredsstillende rensningsmetoder.

Rensningsudstyret og selve rensningen skal tjekkes.

Hvis frasorteringer (materialer som ved hjælp af sier, filtre eller sorterere udskilles fra primærproduktet) genforarbejdes eller indsamles med det formål at blive tilsat foderstoffer, skal risikovurderingen tage de potentielle risici ved en sådan praksis i betragtning. Procesdiagrammet skal give indsigt i mulig genforarbejdning (interne returprodukter). Det materiale, som anses for at være affald, skal fjernes på korrekt vis.

Vejledning:

Batches kan renses, hvis kontamineringens art tillader dette. Batches kan sies eller filtreres for at fjerne stoffer, som ikke hører til i produktet. Det er vigtigt at, sien betjenes korrekt, og at der udarbejdes en god vedligeholdelsesplan for sien.

Tjek f.eks. at sien er ren. Hvis dette ikke er tilfældet, skal sien rengøres, inden siningen påbegyndes. Husk at foretage en visuel stikprøveinspektion af den batch, som er blevet siet, for at kontrollere, at den er fri for stoffer, som ikke hører til i produktet.

7.2.5 Tørring og ventilation

Der skal anvendes korrekte tørrings- og ventilationsmetoder, hvis foderet skal tørres, eller hvis foderets fugtighedsniveau og temperatur skal tjekkes.

I princippet er det kun de brændsler, som er angivet i bilag 1, del A, som må anvendes. Alle andre brændsler er ikke tilladt, medmindre det kan påvises ved hjælp af en risikoanalyse, at de ikke udgør en risiko for fodersikkerheden. De brændsler, som er angivet i bilag 1, del B, må under ingen omstændigheder anvendes.

Der findes naturligvis andre metoder til at modvirke forrådnelse. Hvis deltageren anvender disse, skal han sikre, at dette resulterer i korrekt konservering.

Vejledning:

For nogle foderstoffer (såsom korn og halm) er fugtindholdet vigtigt. Fugt (i kombination med en høj temperatur) kan hurtigt føre til væksten af uønskede (mikro)biologiske organismer, biologisk nedbrydning og overophedning.

Et lavt fugtindhold og en lav temperatur forebygger især forrådnelse. Fugtindholdet kan reduceres ved hjælp af tørring, ventilation eller en kombination.

Tørring

Tørring af korn skal helst ske indirekte. Direkte tørring kan også være en mulighed afhængigt af produktet. I så fald er kvaliteten af brændslet og vedligeholdelsen af brænderne af stor betydning. De mulige risici for kontaminering med uønskede stoffer såsom dioxin eller PAH'er fra brændslet skal kontrolleres. De risici, som er forbundet med det pågældende brændsel, skal kortlægges ved hjælp af en HACCP-analyse. Kontrolforanstaltninger skal specificeres og tjekkes regelmæssigt.

Det kan også være, at de pågældende foderstoffer allerede er blevet tørret et andet sted. Hvis dette er tilfældet, bør deltageren modtage oplysninger om den anvendte tørringsmetode fra leverandøren. På grundlag af disse oplysninger og yderligere (visuel) inspektion eller analyse bør deltageren vurdere, om foderstofferne er blevet tørret på en passende måde.

Ventilation

Ud over tørring (ved hjælp af varm luft) kan det besluttes at anvende tvungen ventilation (med kold luft).

Tjek

Fugtindholdet kontrolleres af deltageren efter tørring eller ventilation. Dette tjek af fugtindholdet skal vise, om den valgte tørringsmetode var effektiv til at nedbringe fugtniveauet. Tørreprocessen må kun stoppes, hvis fugtindholdet er faldet til under den ønskede procentdel.

Ved at implementere vedligeholdelsesplanen korrekt sikres det, at tørreanlæg og ventilatorer fungerer, som de skal.

Flere oplysninger om tørreprocesserne kan findes på hjemmesiden for GMP+ Internationals Portal under Viden/Bibliotek – tørreprocesser.

7.2.6 Andre aktiviteter

Alle andre aktiviteter, der udføres før, under eller efter oplagring, skal også styres på grundlag af HACCP-principperne. Deltageren skal specificere og styre eventuelle risici og udføre tjek af disse (kontrol).

Relevante oplysninger skal registreres.

Vejledning:

Se en beskrivelse af andre aktiviteter i afsnit 1.3.

7.2.7 Ikke-standardfoder

Vejledning:

Bemærk: Dette afsnit er det samme som 7.1.5.

Deltageren skal udarbejde en procedure, som fastlægger, hvad der skal ske med det foder, som ikke opfylder specifikationerne.

Denne procedure skal omfatte følgende elementer:

- a Identifikation af de berørte batches eller læs
- b Dokumentation for styringen og vedligeholdelsen af ikke-standardprodukter
- c Vurdering af årsagen til afvigelsen
- d Adskillelse af de berørte batches eller læs
- e Kommunikation med de involverede parter
- f Forebyggende eller korrigerende handlinger for at undgå, at afvigelsen forekommer igen.

Ansvaret for inspektionen og fjernelsen af ikke-standardprodukter skal defineres. Enhver afvigelse skal dokumenteres sammen med de beslutninger, som er blevet truffet, hvad angår de handlinger, der skal foretages. Disse handlinger skal foretages af kompetent personale.

Afvigende foder skal håndteres på en af følgende måder:

- a fjernes som affald eller anvendes som biomasse
- b behandles, således at det kan anvendes som foder
- c accepteres (hvis dette er aftalt skriftligt med kunden)
- d sælges som en anden kvalitet (hvis produktet opfylder specifikationerne for den anden kvalitet).

De krav, som skal gælde for behandlingen af afvigende foder, der ikke kan anvendes som foder, skal dokumenteres. I tilfælde af afvigelser skal foderet vurderes på ny efter behandlingen for at sikre, at den pågældende batch nu opfylder de specificerede krav.

Godkendelsen og behandlingen (f.eks. hvad angår afvist kvalitet eller returvarer fra kunder) skal overvejes inden for rammerne af HACCP-planen.

Kvalitets(specifikation) for returvarer fra kunder skal være kendt. Deltageren skal være i besiddelse af oplysninger, som viser, om blanding eller krydskontaminering har fundet sted hos den eksterne virksomhed. Der skal fastlægges en procedure for tilbagekaldelsen af eksterne returløb. Det foder, som ikke kan godkendes, skal anses som værende affald og fjernes på korrekt vis. Bevis herfor skal foreligge.

Foder, som ikke fuldt ud opfylder kundens specifikationer, kan kun leveres til kunden, hvis kunden er blevet gjort opmærksom på problemet og skriftligt har bekræftet over for deltageren, at leveringen accepteres.

7.2.8 Oplagring som en tjenesteydelse for tredjemand

Vejledning

Tjenesteyderen ejer ikke foderstofferne. Visse krav i denne standard bør i så fald implementeres forskelligt, eller de bortfalder måske endda helt. Tjenesteyderens ansvar er altid begrænset til den korrekte implementering af oplagrings- og omladningsydelsen. Tjenesteyderen bør opfylde de relevante GMP+ krav. Ansvar for, at foderstofferne opfylder andre GMP+ krav (såsom produktstandarder og indkøbskrav) ligger hos kunden eller ejeren.

Det grundlæggende princip er, at det til enhver tid skal være muligt at påvise og verificere, hvem der har ansvaret. Som tjenesteyder har deltageren ved anvendelsen af denne standard, en særlig forpligtelse til at tydeliggøre, hvad han garanterer.

I tvivlstilfælde skal deltageren sørge for at opnå klarhed fra ophavsmanden eller sørge for at informere ophavsmanden om ansvarsområderne.

Deltageren skal opfylde alle relevante krav i denne standard, hvad angår oplagring og omladning.

Deltageren skal også opfylde de yderligere krav, som er aftalt med ophavsmanden (så længe disse ikke er i strid med de krav, som er specificeret i denne standard). Deltageren skal under alle omstændigheder være enig med ophavsmanden om, at der er afgivet oplysninger med hensyn til produktets art og de specifikke produkttegenskaber til at sikre en korrekt oplagring.

Vejledning

Oplysninger: Tænk også her på oplysninger om sporbarhed og identifikation. Korrekt oplagring betyder, at kontaminering og forringelse af kvaliteten undgås.

Følgende krav til oplagring og omladning skal ikke gælde eller skal kun gælde i et meget begrænset omfang eller skal anvendes med et andet fokus eller anvendes i forbindelse med forskellige ansvarsområder, som tjenesteyderen og ophavsmanden eller ejeren har, hvad angår de pågældende foderstoffer, og som parterne er blevet enige om (se ovenfor):

- a. GMP+ bilag (kapitel 2 og de forskellige afsnit, hvor der henvises til disse GMP+ bilag).
- b. Sporbarhed: Med sporbarhed menes hovedsageligt intern sporbarhed. Der skal etableres et system, hvor alle de relevante interne produktbevægelser registreres korrekt (afsnit 5.4).
- c. I tilfælde af uregelmæssigheder i foderet indberettes disse til ophavsmanden (afsnit 5.5/7.2.7). En uregelmæssighed skal, hvis lovgivningen kræver det, også indberettes til den kompetente myndighed. Kravene til tilbagekaldelse og simuleret tilbagekaldelse gælder, hvis man er ejer af produktet.
- d. Hvis deltageren oplagrer foderstoffer for tredjemand, skal han modtage en specifikation for foderstofferne fra kunden, der gør ham i stand til at foretage en korrekt risikoanalyse og til at træffe passende kontrolforanstaltninger, hvad angår oplagring (afsnit 6.3).
- e. Kontrol fokuserer på at fastslå, om de kontrolforanstaltninger, som er blevet truffet for oplagring og omladning, fungerer, som de skal (afsnit 6.7). De standarder, der anvendes til dette (afsnit 6.6), kan være forskellige fra dem, der er angivet i GMP+ BA1 *Specifikke fodersikkerhedsgrænser*.

- f. Ophavsmænd behøver ikke at blive vurderet (afsnit 7.1.3). Leverandører til en oplagrings- og omladningsvirksomhed kan omfatte laboratorier eller leverandører af rengøringsmidler. Ophavsmænd (kunder) er ikke leverandører.
- g. I tvivlstilfælde med hensyn til produkter der udbydes af en ophavsmand, vil der blive gennemført drøftelser med den pågældende ophavsmand (afsnit 7.1.4).
- h. Data om produktion og tørring behøver ikke at være tilgængelige. Dette er ophavsmandens ansvar (afsnit 7.2.5).
- i. Hvis der anvendes siloer eller tanke til oplagring, skal deltageren foretage en registrering af silo- eller tanktømningsrapporterne (som minimum 1 gang hver 3. måned). (Hvis dette ikke kan lade sig gøre i praksis, kan en virksomhed i visse situationer anvende en lavere hyppighed for rapportering af silotømning.) Årsagerne hertil skal angives. Virksomheden skal være klar over, at en evt. tilbagekaldelse vil blive større, da perioden mellem to silotømningsrapporter vil være længere).

Denne liste er ikke udtømmende. Der kan muligvis være andre krav, der skal anvendes på en anden måde inden for rammerne af oplagring som en tjenesteydelse, end det sædvanligvis er tilfældet for oplagring som ejendom.

7.3 Transport

7.3.1 Generelt

Al transport af foder (søtransport, transport ad indenlandske vandveje, vejtransport, jernbanetransport, transport i beholdere eller ved hjælp af et andet transportsystem) skal, uanset om transporten udføres af deltageren og derfor er under deltagerens kontrol eller er outsourcet, styres på den rigtige måde specielt med hensyn til hygiejne og potentiel kontaminering. Læs, som transporteres sammen med råvarer og foderstoffer, må ikke forringe råvarernes eller foderstoffernes sikkerhed.

Deltageren kan være ansvarlig for transporten af foderstoffer til købere, der arbejder i overensstemmelse med et andet kvalitetssikringsprogram end GMP+. Deltageren skal i så fald sikre, at vedkommende ud over at opfylde de relevante transportkrav i denne standard også opfylder de specifikke krav, som er indeholdt i det pågældende program.

Deltageren skal under alle omstændigheder forsyne transportøren med oplysninger med hensyn til produktets art og dets specielle karakteristika, herunder dets (kemiske) sammensætning, for at gøre det muligt for transportøren at fastlægge et korrekt rengøringsystem.

Hvis tredjemand udfører en transport på vegne af deltageren, skal der foreligge bevis for, at deltageren har indgået en aftale om dette.

Intern transport

Intern transport (se GMP+ A2 *Definitioner og forkortelser*) skal, uanset om en sådan transport foretages med egne transportmidler eller af en underleverandør, overholde de tilsvarende afsnit i GMP+ B4. Den interne transport skal som sådan være omfattet af certificeringsområdet. Et anvendelsesområde inden for "Transport" (i tilfælde af egen intern transport) eller ansættelse af certificeret transportvirksomhed (i tilfælde af brug af underleverandør) er dog ikke nødvendigt.

Vejledning

Hvad angår transport af foder i almindelighed gælder det, at lastrummene før pålæsning skal være tomme, rene, tørre og fri for eventuelle rester og lugte fra foregående læs for at undgå kontaminering af lasten eller overslæb. Dette betyder:

- a Fri for mulige elementer, der kan være skadelige for bulkvarer, såsom rester fra foregående læs og/eller rengøringsaktiviteter
- b Fri for skadedyr i ordets bredeste forstand (insekter og pattedyr, døde eller levende).

Se oplysninger om kravene til transport ad indenlandske vandveje, søtransport eller jernbanetransport i afsnit 7.3.4. Hvis deltageren er ansvarlig for disse former for transport, betyder kravene faktisk, at han desuden skal anvende en anden standard.

Hvis deltageren ikke er ansvarlig for transporten af sine foderstoffer, gælder de relevante krav i afsnit 7.3.5 stadig.

7.3.2 Egen vejtransport

Egen transport ad vej af foderingredienser skal opfylde kravene i GMP+ B4 Transport og være certificeret i overensstemmelse hermed.

7.3.3 Vejtransport udført af en underleverandør

Vejtransport til en GMP+ certificeret virksomhed skal udføres af en transportør med et GMP+ B4 vejtransportcertifikat eller af en transportør med et certifikat, der er godkendt som værende tilsvarende. Se oplysninger om dette i GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*.

Det er også muligt at gøre brug af ikke-certificerede transportører. I dette tilfælde skal deltageren anvende de krav, som er indeholdt i GMP+ BA10 *Minimumskrav til indkøb*, Bilag 9.

Transport af emballeret foder

Hvis en deltager gør brug af en ekstern transportør til transport af emballeret foder, så behøver denne eksterne transportør og/eller fragtformidler ikke at være GMP+ certificeret eller noget tilsvarende. Risikovurderinger skal fastslå potentielle risici og sikre, at kontrolforanstaltninger effektivt udelukker en alvorlig kontamineringsrisiko. Transport af emballerede råvarer eller foderingredienser skal finde sted i et rengjort og tørt lastrum.

Forseglede lasteenheder

I visse situationer opfattes forseglede lasteenheder som emballerede produkter, og det er derfor muligt at anvende ikke-certificerede eksterne transportører. Dette er tilladt, når den ikke-certificerede eksterne transportør ikke har nogen indflydelse på de transporterede råmaterialer eller foderingredienser. Transportøren placerer blot den forseglede lasteenhed på et chassis og kører den hen til kunden.

Ud over ovenstående krav betyder dette i praksis, at

- a) Styringen af rengøring og eftersyn af lasteenheden er deltagerens ansvar.
- b) Det er deltagerens ansvar, at lasteenheden lukkes og forsegles straks efter læsning. Forseglingen må først brydes, når transporten er nået frem til kunden.
- c) Transportøren må ikke anvende eget pålæsnings-/afslæsningsudstyr (rør, slanger etc.), medmindre deltageren har aftalt dette med kunden.

7.3.4 Transport ad indenlandske vandveje, transport ad søvej og med tog

Transport ad indenlandske vandveje Hvis deltageren er ansvarlig for befragtningen af transport ad indenlandske vandveje, skal han være GMP+ B4 -certificeret. Hvis det er tredjemand, som er ansvarlig, skal denne tredjemand være GMP+B4-certificeret.

Der kræves ikke en GMP+ B4-certificering for de aktiviteter, der nævnes nedenfor. Dog skal det kunne påvises, at deltageren overholder de tilsvarende afsnit i GMP+ B4. Deltageren skal garantere disse aktiviteter i feed safety management systemet.

Afgivelse af ordre på befragtning:	påviselig overholdelse af GMP+ B4, afsnit 7.2.1 og 7.2.2 og garanteret aktivitet i feed safety management system.
Godkendelse af skibet før pålæsning:	påviselig overholdelse af GMP+ B4, afsnit 7.2.1 og 7.2.2 og garanteret aktivitet i feed safety management system.
Afgivelse af LCI-ordre:	påviselig overholdelse af GMP+ B4, afsnit 7.2.3 til 7.2.5 og garanteret aktivitet i feed safety management system

Lastrummet (= det faktiske transportmiddel i et fartøj til transport ad indenlandske vandveje) skal altid være certificeret i henhold til GMP+ B4.3.

Transport ad søvej og med jernbane: Transport ad søvej og med jernbane skal finde sted i overensstemmelse med kravene indeholdt i henholdsvis GMP+ B4 Transport (*Vej- og jernbanetransport samt befragtning*). Ophavsmanden til transport ad søvej eller transport med jernbane skal være certificeret til dette.

I tilfælde af transport ad indenlandske vandveje, søtransport og jernbanetransport skal der foretages en inspektion af lastrummet (LCI = Loading Compartments Inspection) med det formål at kontrollere, om lastrummet er rent, før pålæsning påbegyndes. Pålæsningprocessen bør også kontrolleres for dermed at kunne garantere fodersikkerheden.

Hvis deltageren selv er en part i befragtningen, kan han ikke foretage en LCI. Inspektionen skal foretages på EN 17020-niveau af et inspektionsbureau, som er specialiseret i og akkrediteret til at håndtere foder/korn eller flydende landbrugstransport (agribulk), og som opererer internationalt på grundlag af et certificeret kvalitetssystem såsom ISO 9001 eller tilsvarende.

Hvis deltageren ikke er en part i befragtningen, kan han selv stå for inspektionen. Inspektionen kan foretages af en læsningsinspektør fra virksomheden. "Læsningsinspektøren" er en funktion, der er specificeret i virksomhedens kvalitetsstyringssystem, og skal varetages af en medarbejder, som – på grundlag af uddannelse og erfaring – har den viden og de færdigheder, der er nødvendige for at kunne vurdere, om lastrum er egnede til at transportere foderingredienser.

I tilfælde af transport af GMP+ certificerede foderingredienser og ikke-GMP+ certificerede foderingredienser skal der ske en streng fysisk adskillelse af foderingredienserne.

7.3.5 Transport, som tredjemand har ansvaret for

Hvis tredjemand er ansvarlig for vejtransporten, skal deltageren træffe rimelige forholdsregler for at undgå potentielle risici.

Hvis foderstoffer skal læsses i et køretøj, som er bestilt af tredjemand, skal deltageren sikre, at det tilbudte transportmiddel er egnet til de foderstoffer, der skal transporteres, og at det er rengjort.

Hvis deltageren modtager instruktioner af en kunde om at læsse en batch i et transportmiddel, som deltageren anser for værende uegnet, skal deltageren underrette kunden herom og indhente en skriftlig bekræftelse af sådanne instruktioner fra kunden, før pålæsning påbegyndes. Kopier af den pågældende korrespondance skal gemmes.

Vejledning

En risikoanalyse kan frembringe oplysninger, som kan anvendes til at bestemme intensiteten og omfanget af tjek.

Hvis pålæsning foregår et sted, hvor der ikke er en person til stede, som kan inspicere lastrummet, der skal anvendes til transport, kan deltageren nøjes med en skriftlig bekræftelse fra kunden, om at pålæsning må finde sted uden en visuel inspektion.

8 Verifikation og forbedringer

8.1 Klager

Deltageren skal udarbejde en procedure for håndteringen af klager. Denne procedure skal som minimum beskrive registreringen af de relevante aspekter af klagen samt de foranstaltninger, som er blevet truffet.

En procedure til registrering og håndtering af klager skal som minimum bestå af følgende elementer:

- a. Registrering af klagen
- b. Undersøgelse af årsagerne til klagen
- c. Registrering af de foranstaltninger, der er blevet truffet som resultat af klagen
- d. Registrering af den kommunikation, der har fundet sted med den pågældende kunde.

8.2 Intern audit

Deltageren skal udarbejde en procedure for intern auditering.

Denne procedure kræver, at deltageren udarbejder og gennemfører et program af planlagte audit for at tjekke, om feed safety management systemet fungerer, som det skal, og om det også er effektivt. Under denne interne audit skal følgende punkter i alle tilfælde vurderes:

- a. Overholdelse af kravene og betingelserne indeholdt i denne standard
- b. Overholdelse af kravene og betingelserne i deltagerens HACCP-plan
- c. Overholdelse af deltagerens procedurer
- d. Overholdelse af lovbestemmelserne vedr. fodersikkerhed og -kvalitet

Programmet for intern auditering skal sikre, at alle relevante aktiviteter auditeres mindst én gang om året (= hver 12. måned).

Alle de medarbejdere, som udfører en intern audit, skal være kvalificeret hertil gennem uddannelse, træning (intern eller ekstern) eller erfaring.

Resultaterne af den interne audit skal indberettes formelt til de personer, der er ansvarlige for det område, som er dækket af auditten. Alle aspekter skal dokumenteres, hvis virksomhedens drift eller aktiviteter ikke er i overensstemmelse med driftskravene. Sådanne afvigelser skal korrigeres. Auditrapporterne skal underskrives af en dertil autoriseret person, når afvigelserne er blevet korrigeret.

Vejledning

Tjeklisten på GMP+ Internationals websted (www.gmpplus.org) kan anvendes i forbindelse med en intern audit.

Den interne auditrapportering kan også administreres digitalt.

8.3 Vurdering af ledelsessystemet og forbedringer

Deltageren skal fastlægge, indsamle og analysere egnede data mindst én gang om året for at:

- a. påvise, at feed safety management systemet er velegnet og effektivt; og
- b. vurdere, om forbedringer af effektiviteten af feed safety management systemet er mulige.

Der skal udarbejdes en procedure for dette.

Verificering af (elementer af) HACCP-planen er en del af denne vurdering.

Resultatet af denne analyse danner bl.a. input til ledelsens evaluering (se afsnit 4.1).

Input til en sådan vurdering skal i alle tilfælde omfatte:

- a. Verificering af forudsætningsprogrammet
- b. Resultaterne af kontrolplanen og produktanalysen
- c. Verificering af risikoanalysen
- d. Vurdering af medarbejdernes vidensniveau
- e. Resultaterne af leverandørvurderingen
- f. Analyser af klager (fra kunder)
- g. Implementering af lovgivning og regler
- h. Resultaterne af interne/eksterne audit
- i. Ændringer, som har indflydelse på feed safety management systemet

Vurderingen vil under alle omstændigheder indeholde oplysninger om:

- a. I hvilket omfang feed safety management systemet kan anvendes.
- b. Mulighederne og chancerne for forbedring af feed safety management systemet.

En deltager, der fungerer som en tjenesteyder, skal endvidere i løbet af den interne audit verificere, om der er overensstemmelse med eventuelle yderligere krav fra ophavsmanden.

Vejledning

HACCP-manualen indeholder flere oplysninger om verifikation af HACCP-planen.

Bilag 1: Brændsler

Del A: Tilladte brændsler

Tilladte brændsler omfatter:

1. **Brændsler i gasform:**

- Naturgas (NG eller CNG - "(Komprimeret) Naturgas")

2. **Flydende naturgas (LNG)**

- Biogas ("Land Fill gas")
- Flydende petroleumsgas (LPG eller raffinaderigas)

3. **Brændsler i flydende form:**

- Benzin
- Let brændselsolie
- Diesellole
- Svær brændselsolie, hvis der er overensstemmelse med de juridiske standarder (disse er ikke ensartede i Europa).

4. **Fossile brændsler i fast form:**

- Termisk kul
- Metallurgiske kul
- Antracit
- Kulprodukter til husholdningsbrug, herunder briketter

5. **Biologiske brændsler:**

- Ikke-fossile produkter af animalsk eller vegetabilsk oprindelse, såsom halm, (ren) træflis, kokoskaller, kakaoskaller, sukkerrørsfibre. I nogle områder (herunder Brasilien) dyrkes "træbrændsel" i stort omfang og anvendes i landbruget.
Disse typer brændsel kan betragtes som vegetabilske/fibre/træ med hensyn til struktur og sammensætning. Hvis disse brændsler er rene og tørre, er risikoen relativt lav.
- Vegetabilske og animalske fedtstoffer

Del B: Brændsler, som ikke er tilladt

Se oplysninger om forbudte brændsler i kapitel 5 i GMP+ BA3 *Minimumskrav negativliste*.

GMP+ International

Braillelaan 9
2289 CL Rijswijk
The Netherlands

t. +31 (0)70 – 307 41 20 (Office)
+31 (0)70 – 307 41 44 (Help Desk)
e. info@gmpplus.org

Ansvarsfraskrivelse:

Denne publikation blev udarbejdet med det formål at give interessenter oplysninger om GMP+ standarder. Publikationen vil blive opdateret regelmæssigt. GMP+ International B.V. hæfter ikke for eventuelle unøjagtigheder i denne publikation.

© GMP+ International B.V.

Alle rettigheder forbeholdes. Oplysningerne i denne publikation må læses på skærmen, downloades og printes, så længe dette gøres til egen, ikke-kommercielle brug. Ønskes de brugt anderledes, skal der indhentes skriftlig tilladelse hos GMP+ International B.V.